

Technická univerzita v Liberci

**FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A
PEDAGOGICKÁ**

Katedra: Katedra filosofie
Studijní program: Učitelství pro 2. stupeň základní školy
Studijní obor Občanská výchova – Český jazyk
(kombinace)

Jméno jako sociokulturní fenomén

The name as a sociocultural phenomenon

Diplomová práce: 09–FP–KFL– 175

Autor:
Markéta HENYŠOVÁ

Podpis:

Adresa:
Statenická 803
252 62, Horoměřice

Vedoucí práce: PhDr. Hrabáková Lud'ka, Ph.D.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
101	13	3	4	47	0

V Liberci dne:

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A
PEDAGOGICKÁ

Katedra anglického jazyka

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(pro magisterský studijní program)

pro (diplomant): Markéta Henyšová
adresa: Statenická 803, 252 62 Horoměřice
studijní obor Učitelství pro 2. stupeň ZŠ
(kombinace): Občanská výchova – Český jazyk
Název DP: **Jméno jako sociokulturní fenomén**
Název DP v angličtině: The name as a sociocultural phenomenon
Vedoucí práce: PhDr. Lud'ka Hrabáková, Ph.D.
Konzultant:
Termín odevzdání: Květen 2010

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 16. dubna 2009

---

děkan

---

vedoucí katedry

Převzal
(diplomant):

Datum:

Podpis:

Název DP: JMÉNO JAKO SOCIKULTURNÍ FENOMÉN

Vedoucí práce: PhDr. Lud'ka Hrabáková, Ph.D.

Cíl: Cílem práce je popsat fungování jména a jeho funkci v systému kultury. Práce postihne faktory ovlivňující výběr jména v závislosti na sociokulturních podmínkách. Součástí práce bude výzkum preferencí osobních jmen mezi žáky druhého stupně ZŠ v současnosti.

Požadavky:

Metody: Shromažďování, analýza a srovnávání dat, dotazníkový výzkum.

Literatura: DAVÍDEK, V. Česká jména osobní a rodová. 1941.
KNAPPOVÁ, Miloslava. Rodné jméno v jazyce a společnosti. 1. vyd. Praha : Academia, 1989. ISBN 80-200-0167-0 .
KOPEČNÝ, František. Průvodce našimi jmény. 1. vyd. Praha : Academia, 1974.

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci dne 19. 4. 2010

.....
Markéta Henyšová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala a vyslovila uznání všem, kteří mi pomáhali při vzniku této práce; především PhDr. Lud'ce Hrabákové, PhD., vedoucí mé diplomové práce, za její trpělivé vedení.

Zvláštní poděkování patří Mgr. Václavu Lábusovi za množství cenných rad a materiálů, které mi poskytl.

V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině za poskytnuté zázemí v průběhu celého studia a svému příteli za jeho podporu.

Anotace

První část diplomové práce se zabývá fungováním jména a jeho funkcí v systému kultury. Postihuje různé formy jména, způsoby jejich získávání, důvody udělování a jejich důsledky. Popisuje také vývoj jmen u nás. Druhá část mapuje současný stav preferencí rodných jmen a faktory ovlivňující jejich výběr. Vhlíží také, pomocí dotazníků u žáků druhého stupně základních škol (12-15 let), do vztahu nositelů ke svému jménu a ptá se na žádoucnost zákonné regulace volby a užívání rodných jmen. Třetí část navrhuje projektový den na téma jméno pro šestou třídu druhého stupně ZŠ.

Klíčová slova: rodné jméno, křestní jméno, funkce jména, volba jména, vývoj jmen, oblíbenost jmen, projektový den.

Abstract

The first part of the diploma thesis deals with functioning of the name and its functions in system of culture. Affects various forms of names, ways of acquiring, reasons for awarding and its consequences. Moreover the thesis describes the evolution of names in our culture. The second part describes the current state of given names preferences and factors influencing choose of the name. It also deals with the relation between holders of the name and the name itself – by using questionnaires for students in elementary school (12-15 years). The questionnaire asks for the desirability of statutory regulation of election and the usage of given names. The third part suggests a "project day" focused on the name topic for the sixth grade of the elementary school.

Keywords: surname, forename, functions of name, choice of name, evolution of names, popular names, project day.

Annotation

Der erste Teil der Diplomarbeit bezieht sich auf Namenfunktionierung a ihre Funktion im Kultursystem. Erfasst verschiedene Namenformen, Methode des Erwerbens, Gründe für ihre Erteilungen und für ihre Folgerungen. Beschreibt auch Namenentwicklung in unserem Land. Der zweite Teil beschäftigt sich mit dem gleichzeitigem Stand der Präferenzen beim Auswahl der Vornamen und mit Faktoren, die beeinflussen dieser Auswahl. Mit der Hilfe der Fragebogen erwerbt von der Schüler aus der Grundschulen (im Altjahr zwischen 12-15) Informationen in Beziehung auf den eigenen Namen, fragt nach erforderliche gesetzlich zulässige Wahlregulationen und Gebrauch des Geburtsnamens nach. Der dritte Teil schlägt den Projekttag auf Thema: Name für die sechste Schulklasse der zweiten Grundschulstufe vor.

Stichwörter: Geburtsname, Vorname, Funktion des Namens, Namenwahl, Namenentwicklung, Namenbeliebtheit, Projekttag

OBSAH

ÚVOD	9
1 TEORIE JMÉNA	11
1.1 POJMOSLOVÍ.....	11
1.1.1 Vznik rodného jména.....	12
1.2 CHARAKTER JMÉNA	13
1.2.1 Funkce jména	14
1.3 ZPŮSOBY POJMENOVÁNÍ	16
1.3.1 Jména udělená.....	16
1.3.2 Jména získaná	17
1.4 STRUKTURA JMÉNA	18
1.4.1 Jméno v systému příbuzenských vztahů.....	18
1.4.2 Vícejmennost	19
1.4.3 Vícejmennost v příjmení.....	21
1.4.4 Územní podmíněnost struktury jména.....	22
1.5 HISTORICKÝ VÝVOJ JMEN NA NAŠEM ÚZEMÍ.....	24
1.5.1 Období do roku 1300	24
1.5.1.1 Jména složená.....	25
1.5.1.2 Jména jednočlenná	26
1.5.2 Období od roku 1300 do roku 1750	27
1.5.2.1 Gotika.....	27
1.5.2.2 Renesance a humanismus.....	27
1.5.3 Období od roku 1750 do roku 1860	29
1.5.4 Období od roku 1860 do roku 1945	30
1.5.4.1 Národní obrození.....	30
1.5.4.2 Doba první republiky	31
1.5.4.3 Druhá světová válka	32
1.5.5 Období po roce 1945.....	32
1.5.5.1 40. a 50. léta	32
1.5.5.2 60. léta – 1989	33
1.5.5.3 1989 – současnost	33
1.6 VÝSKYT JMEN V ZÁVISLOSTI NA HISTORICKÉ A SOCIÁLNÍ REALITĚ	34
1.6.1 Inflace jména.....	34
1.6.2 Faktory ovlivňující oblibu jména	36
1.6.3 Zvláštnosti (některých) jmen	38
1.6.4 Nejoblíbenější jména.....	38
1.6.5 Repertoár jmen.....	41
1.6.5.1 Způsoby doplňování repertoáru	41
1.6.5.2 Postup jména v souboru jmen	43
1.7 VOLBA JMÉNA	45
1.7.1 Objektivní faktory ovlivňující volbu jména	47
1.7.2 Subjektivní faktory ovlivňující volbu jména	48

1.7.2.1	Rodinné zvyklosti	48
1.7.2.2	Jazykové vlivy.....	49
1.7.2.3	Psychologický aspekt	50
1.7.2.4	Jiná hlediska	52
1.7.3	<i>Jak správně zvolit jméno</i>	53
1.7.4	<i>Jiné jméno</i>	55
1.8	LEGISLATIVNÍ ÚPRAVA.....	56
1.9	ZVLÁŠTNÍ JMÉNA A JEJICH OSUDY	60
2	VÝZKUM	64
2.2	ŽÁDOUCNOST REGULACE RODNÝCH JMEN.....	64
2.2.1	<i>Zadání dotazníku</i>	65
2.2.2	<i>Stanovení hypotéz</i>	65
2.2.3	<i>Vyhodnocení dotazníku</i>	66
2.3	FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VOLBU JMÉNA - DOSPĚLÍ	67
2.3.1	<i>Zadání dotazníků dospělým</i>	68
2.3.2	<i>Stanovení hypotéz</i>	70
2.3.3	<i>Vyhodnocení dotazníků</i>	71
2.4	FAKTORY OVLIVŇUJÍ VOLBU JMÉNA – TĚHOTNÉ	76
2.4.1	<i>Zadání dotazníku</i>	77
2.4.2	<i>Stanovení hypotéz</i>	79
2.4.3	<i>Vyhodnocení dotazníků</i>	79
2.5	VZTAH NOSITELŮ KE JMÉNU	83
2.5.1	<i>Zadání dotazníku</i>	83
2.5.2	<i>Stanovení hypotéz</i>	84
2.5.3	<i>Vyhodnocení dotazníku</i>	84
3	CO NÁM MŮŽE PROZRADIT JMÉNO (PROJEKTOVÝ DEN).....	88
3.2	OBEČNÁ CHARAKTERISTIKA.....	88
3.3	KONKRÉTNÍ PODOBA	90
3.3.1	<i>Ah so ko</i>	90
3.3.2	<i>Negara tanpa nama</i>	91
3.3.3	<i>Zjištění o vlastním jméně</i>	93
3.3.4	<i>Jméno napříč světem</i>	94
3.3.5	<i>Jména v závislosti na národnosti</i>	94
3.3.6	<i>Způsoby získávání jmen</i>	95
3.3.7	<i>Seznamte se s Indah</i>	96
3.3.8	<i>Rekapitulace</i>	96
	ZÁVĚR.....	97
	SEZNAM ZDROJŮ	99

ÚVOD

Jméno je něčím, co má každý z nás. Někteří jsou s ním spokojeni, jiní už méně. Řeč je o rodném jméně – tedy o vlastním jméně osoby.

Tato práce je rozdělena do tří hlavních kapitol, z nichž první se zabývá teorií jména, druhá výzkumem rodných jmen a vztahu k nim a třetí navrhuje projektový den se zaměřením na jména pro účely druhého stupně ZŠ.

První kapitola se snaží postihnout pojem jména jako takového. Jak vzniká, jak ho člověk získává a jaké jsou jeho funkce. Popisuje fungování jmen v systému různých kultur. Pokouší se také zjistit, co nám jméno prozrazuje, nebo alespoň naznačuje, o jeho nositeli a prostředí, ze kterého pochází.

Další části už se úžeji zaměřují na české prostředí.

Zkoumají, jak se jména na našem území vyvíjela; která jména jsou u nás v oblibě a jak jméno oblíbenosti nabude. Popisují faktory, které rodiče ovlivňují při výběru jména pro svého potomka. Práce obsahuje i popis legislativní úpravy volby a užívání jmen. Posledním oddílem první kapitoly jsou dlouholetým sběrem získaný soupis jmen výstředních až komických.

Druhá kapitola popisuje výzkumnou část práce, která byla provedena pomocí dotazníkového šetření. Celkem bylo nasbíráno 1188 dotazníků, které se zabývaly: otázkou zákonné regulace rodných jmen a názoru veřejnosti na ni; faktory, které ovlivňují volbu rodného jména, a to jak u dospělé populace zahrnující i muže, tak u těhotných žen a srovnáním těchto výsledků. Poslední část se zabývá vztahem nositelů ke svému jménu, zkoumaném u žáků druhého stupně ZŠ.

Nedílnou součástí práce je i přehled deseti nejoblíbenějších – tedy deseti nejčastěji volených – jmen chlapeckých i dívčích.

Třetí kapitola navrhuje projektový den určený pro žáky 6. třídy na druhém stupni ZŠ. Tento návrh učitelům pomůže žákům vysvětlit, o jak široké téma se v případě jmen jedná a umožní jim zprostředkovat základní poznatky této látky. Zapojena přitom budou čtyři průřezová témata dle Rámcového vzdělávacího programu, která budou realizována pomocí několika didaktických to metod.

Práce popisuje jak jazykovou, tak sociokulturní stránku jmen. Tyto aspekty jsou natolik propojeny, že v práci nejsou od sebe nijak oddělovány.

Jakkoliv se práce snaží podat co nejucelenější vhled do problematiky jmen, neklade si v žádném případě ambice postihnout ji v celé její šíři. Z velké části vychází z dosavadních poznatků, získaných převážně PhDr. Miroslavou Knappovou, CSc., která se jako jediná u nás zabývá oblastí antroponym v takovém rozsahu.

1 TEORIE JMÉNA

1.1 Pojmosloví

Jméno dostává každý lidský jedinec nedlouho po svém narození.

Rodné jméno je jméno, které vymezuje jedince v rámci rodiny. Označení tohoto pojmu však není v češtině dostatečně ustáleno.

V různých formulářích i jiných formách úředního styku se můžeme často setkat s pouhým termínem *jméno*. Ten je ale jednoznačný pouze ve spojení se slovem *příjmení*. „(...) Jinak je to synonymum k „pojmenování, název“. Není vhodný ani termín *osobní jméno* (jehož užívá např. Slovník spisovného jazyka českého, heslo „jméno“)“¹

Některé jazyky užívají názvu dle polohy (německy *Vorname*, francouzsky *prénom* atd.). Vzhledem k zažitému pojmu *příjmení* však tento způsob u nás nejde použít.

Křesťanské děti dostávaly při křtu **jméno křestní**. O tom podle potřeby farní úřad vydával křestní list. U dětí bez vyznání, kterým se křtu nedostalo, byl tento výraz nahrazen pojmem *rodné jméno*; svědčí o něm list rodný.

V rámci změny společnosti a její dekristianizace se ve veřejnoprávním a občanském kontextu prosadil nábožensky neutrální výraz *rodné jméno*. „Ale i zde jsou potíže. Příruční slovník jazyka českého (díl IV., s. 732) pokládá totiž termín

„rodné jméno“ za synonymum k „příjmení“ a odtud přešlo i do velkých našich dvoujazyčných slovníků (*familija*, *familiennome*).“² Doporučuje se proto k termínu rodné jméno užívat i přídávku křestní.

V této práci budeme pro nedědičná jména osob, která v českém prostředí spolu s dědičným příjmením tvoří oficiální osobní jméno, užívat prostého spojení rodné jméno bez dalších vysvětlujících dodatků.

---

¹ KOPEČNÝ, F. *Průvodce našimi jmény*. 1974, s. 9-10.

² Tamtéž

1.1.1 Vznik rodného jména

Původ vlastních jmen (**onym/proprií**) se nachází ve jménech obecných (**apelativech**), tj. v označeních osob, zvířat, vlastností, činností, stavů a dějů. Pro vlastní jména osob potom používáme termín **antroponyma**.

Onymický akt³ antroponym byl nejčastěji motivován reáliemi, které člověka obklopovaly. Můžeme se tak setkat se jmény jako např.: *Vlk*, *Kyj* nebo *Pomněnka*.

Postupným vývojem se později z těchto obecných výrazů začaly užívat pouze jejich části, které se osamostatnily nebo se staly základem jmen složených.

---

³ Pojmenovací akt

1.2 Charakter jména

Jelikož lidé věřili ve vyšší sílu jména, pojmenovávali své potomky jmény, která je měla charakterizovat nebo jiným způsobem ovlivnit jejich život – tzv. **blahodějná jména**. Na jednu stranu se objevují jména jako *Dobroslav*, (které má svého nositele předurčovat k tomu, aby byl dobrý)⁴ nebo *Dluhoš* (takový by měl vyrůst do veliké výšky; od slova dlouhý)⁵, tedy jména s příznakem vznešenosti (či dobroti); na druhou stranu ale nebyla výjimkou jména zdánlivě směšná až urážlivá. Ta nebyla důkazem nenávisti rodičů ke svým dětem a snahy mstít se jim či snahou nějakým způsobem je hendikepovat; jejich význam byl právě opačný. Měl-li člověk takové jméno, nemohly mu podle pověr nijakým způsobem uškodit zlé mocnosti – plní **ochrannou funkci**.

„Jestliže se dítě pojmenovalo třeba *Strachota* nebo nějak podobně negativně, mohlo to znamenat, že je to vlastně člověk, který se vyznačuje určitými vlastnostmi, které ho předurčují k nevýbojnosti, k nevýraznosti, a že tedy on tím svým jménem naznačuje, že nebude nebezpečný pro své okolí. Tak jako když dnes o někom řekneme, že je to strašpytel, tak se ho nebudeme bát a nebudeme mu nějak ubližovat a necháme ho na pokoji, tak podobně když staří Slované pojmenovali své dítě *Hlúpata*, tak tím chtěli naznačit, že je to takový prost'áček, hlupáček, který nám nemůže ublížit a kterému se nic nestane.“⁶

Za příklady dalších blahodějných jmen můžeme uvést např.: *Čestmíra*, *Hroznatu* nebo *Prasetu*.⁷

---

⁴ KNAPPOVÁ, M. *Jak se bude vaše dítě jmenovat?*. Vyd. 3. (dopl. a přeprac.). 2002. ISBN 80-200-0775-X, s. 83.

⁵ Tamtéž

⁶ BÍLÁ, M. *Hlúpata či Čestmír aneb o jménech v proměnách doby. Rozhovor s Milanem Harvalíkem*. (31.12.2008)
Dostupný na: <http://www.radio.cz/cz/clanek/111741>. [5. února 2010].

⁷ více viz FLAJŠHANS, V. *Naše nejstarší jména osobní*, Naše řeč, 10, 1926, s. 257-266.
SVOBODA, Jan. *Staročeská osobní jména a naše příjmení*. 1964.
ČERNÝ, F. *Osobní jména v Gebauerově Slovníku staročeském*. 1916.

1.2.1 Funkce jména

Jelikož naše myšlení je dle Saphir-Whorfovy⁸ hypotézy jazykové, nemůžeme dobře ve - smyslu správně, ale i snadno - uchopit to, co neumíme pojmenovat. Při komunikaci tak užitím jména určíme, o kom hovoříme, ale i ze sdělovaného dokážeme zjistit, o kom jde řeč.

Funkce jména v řeči, tedy jsou⁹:

- nominalizační,
- indentifikační,
- individualizační.
- identifikační a komunikativní (jednoznačně identifikuje osobu ve skupině lidí),
- sociálně klasifikující - poukazující na původ (Jan Milíč z Kroměříže, Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic, Hugo – ze židovské rodiny),
- asociační - symbolické propojení s jinou osobou (např. světcem či hrdinou; Ludmila, Herkules).

Jméno dokáže klasifikovat – např. z hlediska národnostního - jak dokládá Knappová¹⁰ na příkladě *Krabice živých* od N. Frýda: „(...) kde se v koncentračním táboře setkávají Češi *Zdeněk, Jirka, Honza, Franta, Mirek, Jarda, Felix*, český žid *Oskar*, Němci *Fritz, Sept, Horst, Rudi*, Poláci *Kazimír, Juzef, Bronek*, Holanďan *Darek*, Francouz *Gaston*, Španěl *Diego*, Řek *Fredo*. Pokud, například v literatuře, není jméno v souladu s národností postavy, působí rušivě.“ V dnešním globalizovaném světě je však tato funkce jména ztížena.

Vzhledem k sociální podmíněnosti jména je toto i schopno podávat mimojazykové informace o jeho nositeli či o jeho rodičích (např. o vzdělání rodičů, o vztahu pojmenovávatele/ů v pojmenovanému objektu – srovnejme Marie, Maruško, Maruno) atd.

---

⁸ Saphir-Whorfova hypotéza mimo jiné říká, že veškeré myšlení je jazykové; pohled na svět se konstruuje právě za pomoci jazyka

⁹ *Encyklopedický slovník češtiny*. 2002. ISBN 80-7106-484-X, s. 145.

¹⁰ KNAPPOVÁ, M. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1989. ISBN 80-200-0167-0, s. 62.

V jistých komunikačních situacích může rodné jméno nabývat pragmatických hodnot. Správně zvolenou formou a užitím se dá rodným jménem vyjádřit např.: varování, odmítnutí, prosba atd.

1.3 Způsoby pojmenování

1.3.1 Jména udělená

Výběr rodného jména obvykle podléhá různým pravidlům. Tato pravidla jsou podmíněna nejen určitými konvencemi, ale také územím, na kterém jsou uplatňována.

Ve většině světa dostane dítě jméno tak, že mu ho vyberou rodiče. I tento výběr se však řídí různými zákonitostmi.

V minulosti například na našem území dítě dostalo jméno podle data svého narození, a to přímo podle dne, kdy se narodilo. Jde převážně o církevní zvyk. Tento zvyk se opíral o teorii, že dítě si s sebou jméno přináší na svět. Jména tímto způsobem byla dětem přiřknuta bez ohledu na pohlaví. V případě, že se narodilo děvče v den, na který připadalo mužské jméno, byla tato situace vyřešena přechylováním.¹¹ Podle Kopečného (1974) byla většina ženských jmen pouze přechýlená jména mužská (*Jaromír – Jaromíra, Jaroslav – Jaroslava, Stanislav – Stanislava*). Vznikala tak i zvláštní jména jakým je třeba *Ondřejka*. „Výjimek je poměrně málo. Uvádí se například, že jméno *Ludmila* je typicky ženské, že nemá oporu v nějakém mužském Ludmilovi, a lze to vysvětlit celkem jednoduše. Tahle složená jména měla nějaký svůj obecný význam, který v pozdějších dobách samozřejmě s tím, jak se jména užívala ve své funkci jmenné nikoli v té obecné, ten význam ztrácela. Přece jenom to ale při té volbě jména určitou roli hrát mohlo. Jestliže Ludmilu vykládáme jako osobu, která je 'lidu milá', tak to asi nebylo tak úplně ideální jméno pro nějakého panovníka, který se měl spíše proslavit svou silou, mocí, proslavit se ve světě a ta jeho 'milost', tedy milý vztah k lidem, nemusel být zrovna na prvním místě v té kategorii vlastností, které by měl mít.“¹²

Další způsob výběru jména pro dítě je charakterizován dodržováním rodinných tradic. Rodné jméno se tak dědí z generace na generaci, viz dále.

---

¹¹ Přechylování – převádění slov z mužského rodu do rodu ženského (např. švagr – švagrová)

¹² BÍLÁ, M. *Hlúpata či Čestmír aneb o jménech v proměnách doby. Rozhovor s Milanem Harvalíkem*. (31.12.2008)

Dostupný na: <http://www.radio.cz/cz/clanek/111741>. [5. února 2010].

Ačkoli nejčastějším způsobem je výběr rodného jména pro potomka oběma rodiči, existují i odchylky od tohoto pravidla: například v kmenu Alakulfů¹³ má právo dávat dítěti jméno pouze otec. Děje se tak navíc až v době, kdy už dítě běhá a žvatlá.¹⁴

Dávat jména až odrostlejším jedincům byl obecně rozšířený zvyk. Do té doby, než jedinec získal jméno, byl označován pouze druhovým jménem rozlišujícím - zda jde o chlapce či děvče. Tato praxe je historicky doložená i u nás. Pojmenovávání byli až dospělí jedinci. Důvodem k těmto opatřením byla tehdejší nízká úroveň lékařské péče a s ní spojená vysoká úmrtnost nejen novorozenců, ale i odrostlejších dětí.

1.3.2 Jména získaná

Oproti tomu v některých společnostech má jméno rituální a náboženský charakter. Jedinec tedy jméno nedostává, ale nějakým způsobem se o něj musí přičinit nebo si ho zasloužit.

Různé rituály, jimiž jedinec získá jméno, ho zároveň začlení do daného společenství a rodu.

Některé kmeny například dítě pojmenovávají pomocí různých předmětů patřících zemřelým daného kmene. Dítě dostane jméno po tom předkovi, po němž bude předmět, který si vybralo.

Až notoricky známe jsou příklady indiánských jmen, která jejich nositelé získají až na základě nějaké významné události či – to zejména u chlapců – hrdinského činu.

Jiná společenství zase mění jména všech svých členů po smrti někoho z kmene, neboť věří, že tím znemožní, nebo minimálně ztíží, duchům zemřelých pozůstalé vyhledat a nějakým způsobem jim uškodit.

---

¹³ Kmen v jižním Chile

¹⁴ Viz Knappová (2002)

1.4 Struktura jména

1.4.1 Jméno v systému příbuzenských vztahů

V řadě jazyků se při pojmenovávání jednotlivých členů rodiny prosazuje tendence ke zdůrazňování příbuzenské linie mezi nimi. Tato tendence je silnější v patriarchálních společnostech. Projevuje se samozřejmě i v jazyce, a to prostřednictvím různých forem jmen zdůrazňujících vztah mezi otcem a synem. Nečastěji je ve jménech tematizován odkaz na otce – čili jistá část značí, že ten a ten je synem toho a toho.

- V arabských jménech je tento vztah manifestován slovem *Ibn*¹⁵, znamenajícím syn (*Ibn Sína*).
- V hebrejštině se tento vztah vyjadřuje pomocí slova *Ben* (*Ben Jamin*¹⁶, *Ben Gurion*).
- Aramejšтина ve jménech užívá obdobné části ve tvaru *Bar* (*Šimon Bar Kochba*).

Arabská jména také odkazují na opačný směr příbuzenského vztahu otec – syn. Slovo *Abú* značí, že jde o otce; nejčastěji se tak děje v případě, že jde o syna, který se stal něčím významný (*Abú Hasan* = otec Hasanův).

Odkazy ve jméně vyjadřující příbuzenský vztah či příslušnost ke kmeni se nevyhnuly ani evropskému prostředí¹⁷:

- V Irsku a Skotsku signalizují to, že jde o něčího syna předpony *Mc* a *Mac* (*McCartney*, *MacDonald*).
- V germánských jazycích je pak vztah otce a syna vyjadřován příponami *son* (*Jakobson*) a *sohn* (*Modersohn*).
- Příslušnost ke kmeni či skupině v těchto jazycích značí předpony *O'* (*O'Hara*) a *Fitz* (*Fitzgerald*).

---

¹⁵ Pro vyjádření vztahu otec dcera se užívá slova *Bint*

¹⁶ Z tohoto spojení se postupem času vzniklo, pravděpodobně chybným zápisem, jméno Benjamin

¹⁷ V těchto případech se však jedná pouze o historické jevy, které se v některých jménech dodnes přechovávají

Ve většině světa, zejména pak v euro-americkém prostředí, se odkaz na příbuzenskou linii realizuje prostřednictvím samostatných slov – nejčastěji ve formě příjmení. Struktura celého jména, obsahujícího jméno i příjmení, je územně podmíněná.

1.4.2 Vícejmennost

V řadě zemí se často používá tzv. **prostřední jméno/a** (middlename/s). Nejčastější je tento jev v Austrálii, Spojených státech amerických a ve Velké Británii (*Henry Charles Albert David, Anne Elizabeth Alice Louise*). V některých zemích není počet jmen nijak zákonně či jinak omezen. Znamý malíř *Pablo Picasso* se tak celým jménem jmenoval Pablo Diego José Francisco de Paula Juan Nepomuceno María de los Remedios Cipriano de la Santísima Trinidad Ruiz y Picasso.

Toto jméno může být oficiálně zkráceno na pouhou **iniciálu** (*George W. Bush, John D. Rockefeller*). V této podobě potom může být užíváno i na oficiálních dokumentech, jakými jsou například cestovní pasy či řidičské průkazy.

Plná podoba parafovaného jména bývá mnohdy utajována a znají ji pouze členové rodiny a nejbližší přátelé.

Mnoho lidí je zase naopak známých jenom podle svého prostředního jména. Takoví zase parafuji své první jméno (*F. Scott Fitzgerald*), nebo ho neuvádějí vůbec. Jako příklad takových lidí můžeme uvést *Seana Conneryho*, který se vlastně jmenuje *Thomas, Paula McCartneyho*, jehož první jméno je *James*.

Vyskytují se i příklady lidí, kteří své prostřední jméno užívají na místě příjmení (*Tom Cruise* je celým jménem *Thomas Cruise Mapother*). Oba výše zmíněné případy jsou dominantou převážně mediálně známých osobností, kteří se změnou svého jména snaží manifestovat svoji výjimečnost.

Zvyk dávat lidem více jmen je na výše zmíněných územích tak zakořeněný, že se očekává, že ho má každý. Pokud se najde jedinec, který prostřední jméno nemá, je nucen tuto skutečnost v některých případech explicitně vyjádřit užitím zkratk NMN (no middle name)¹⁸ nebo NMI (no middle initial)¹⁹

---

¹⁸ V překladu: žádné prostřední jméno

Zřídka se stává, že iniciála prostředního jména nemá žádnou delší variantu (*Harry S. Truman*). To ovšem neznamená, že nemá žádný hlubší smysl.

Například u Amenitů²⁰ je běžnou praxí používat první písmeno matčina dívčího příjmení jako paraфу prostředního jména jak pro syny, tak pro dcery. Děti Sarah Millerové by tak jako střední iniciálu používaly M.²¹

I výběr prostředních, popřípadě dalších, jmen se na různých územích řídí různými pravidly. Buď je toto jméno/a vybíráno/a rodiči spolu se jménem rodným dle jejich libosti, nebo se v jednotlivých pozicích ve jméně odráží příbuzenský vztah s někým z rodiny.

V arabských státech Středního východu je zvykem mít dvě střední jména. První je rodné jméno otce, druhé rodné jméno dědečka.

Jinou arabskou tradicí, uplatňovanou například na území Sýrie, je umístování jiného jména před rodné jméno. Toto jméno potom funguje jako západní druhé jméno. Jde o jména, která jsou dávana jako požehnání či k uctění proroků - např. Mohammad - *Mohammad Hadi*, *Mohammad Basheer*, kde Hadi a Basheer jsou rodná jména, jimiž budou jejich nositelé v běžném životě oslovoováni.

V katolickém prostředí (zejména v Belgii, Francii, Itálii, Španělsku a Portugalsku) se u mužů vyskytují druhá jména, která by běžně byla považována za rodná jména ženská. V této pozici se obzvláště objevuje jméno *Marie* či *Maria* (*Jean-Marie*, *André-Marie*). Nejznámějším příkladem takového jména je *Erich Maria Remarque*.

---

¹⁹ V překladu: žádná prostřední iniciála/paraфа

²⁰ Amenité (anglicky též Amish) jsou členové jedné z větví křesťanských církví – novokřtěnců. Můžeme je nalézt hlavně v USA a Kanadě - zejména v Pensylvánii, Ohio a Indianě. Amenité si říkají jakožto následovníci Jakoba Ammana. Amenité starého řádu (*Old Order Amish*) jsou známi především přísnými zákazy používání techniky (nesmějí používat auta a podobné dopravní prostředky, telefon, elektřinu), uniformními starosvětskými oděvy a dalšími zvláštnostmi. Odmítají militarismus a násilí a zastávají ideu, že žena je podřízena muži. Existuje i řada tzv. modernějších směrů hnutí, které restrikce vůči používání techniky do určité míry omezily.

²¹ http://en.wikipedia.org/wiki/Middle_name [citováno 10. ledna 2010]

Hispánské ženy zase jako střední jméno často užívají výrazu *José* (*Amanda José*).

Můžeme se tak setkat se jmény *María José* i *José María* kdy *María José* je jménem ženským a *José María* mužským.

V baptistické církvi (např. na Maltě) má každý člověk dva kmotry, kteří mu k jeho rodnému jménu (udělenému rodiči) ještě vybírají další jména – každý jedno. Jestliže například rodiče, jejichž příjmení je Dimech, vyberou pro své dítě Noela jako rodné jméno a kmotři Davida a Luka, bude se dítě celým jménem jmenovat *Noel David Luke Dimech*. Tato kmotry vybíraná jména sice nenabývají občanskoprávní platnosti, ale jsou důležitá při uplatňování víry.²²

Stejným způsobem fungují v římsko-katolické církvi jména, která lidé přijímají až v průběhu života při tzv. konfirmaci.²³

V Rusku a některých dalších rusky mluvících zemích se mezi rodné jméno a příjmení vkládá rodné jméno otce – tzv. **otěčestvo**²⁴. Pro mužská jména se za otcovské jméno připojují přípony *-evič* či *-ovič/-ivič* (*Lev Nikolajevič Tolstoj*, *Piotr Fedorovič Šostakov*), pro ženská jména *-evna* či *-ovna/-ivna* (*Raisa Michailovna Gorbačovová*).

Ani na našem území nebyla vícejmennost ničím výjimečným. Podléhala dramatickým vývojovým změnám. Zmíníme se o ní v dalších kapitolách.

1.4.3 Vícejmennost v příjmení

Stejně jako rodných jmen, může mít člověk i více příjmení. Jejich počet a struktura se opět řídí různými pravidly.

Vyšší počet příjmení je častějším jevem v případě ženské části populace; svoje příjmení totiž ne vždy změní na příjmení manželovo - to pouze připojí ke svému příjmení. Děti takových manželství pak mohou s více příjmeními přicházet na svět. I v takových případech však nejde o libovolnou volbu toho, jak bude výsledné příjmení vypadat: například když si Elena Rodriguez Gomez vezme Joseho Sanchez Soriu, může si změnit jméno na Elena Rodriguez Sanchez.

---

²² http://wikipedia.infostar.cz/m/mi/middle_name.html [10. ledna 2010]

²³ Církevní obřad dospělosti

²⁴ V angloamerické kultuře bývá otčestvo označováno jako patronymum

Jejich společná dcera se bude jmenovat Pilar Sanchez Rodriguez – v jejím jméně se tedy objeví jména obou jejích dědečků.

1.4.4 Územní podmíněnost struktury jména

V západní kultuře (rozumějme hlavně území Ameriky a Evropy) se antroponym užívá v pořadí *rodné jméno příjmení* (**západní pořádek jmen**). Výjimkou v tomto systému je například Maďarsko, ve kterém příjmení tradičně předchází rodnému jménu. Tato struktura je naopak typická pro **východní pořádek jmen**, užívaný například na území Japonska, Číny, Korey, Vietnamu, Taiwanu aj.

Rodná jména některých Číňanů tvoří pouze jedna slabika nebo dvě slabiky, které se opakují (*Ming Ming*). To už je ale typičtější pro jména korejská, která mohou mít až tři slabiky (*Kim Lua Ku*).

U Vietnamců není neobvyklé, že jejich druhé jméno, pokud ho mají, je pouze znakem rozlišujícím pohlaví jeho nositele.

Na Islandu je podstatnější částí jména jméno rodné. Veškeré seznamy, včetně telefonního, jsou řazeny podle prvního jména rodného. Mít dvě rodná jména je zde zvyk zakotvený tradicí. Právě kvůli relativně nízkému počtu obyvatel a dvěma rodným jménům coby rozlišovacím znakům nepocítili Islandané dlouho nutnost dále se odlišovat příjmeními. Ani v dnešní době nemůžeme na Islandu hovořit o příjmení tak, jak ho známe – tedy o příjmení společném pro celou rodinu. Manželka zpravidla po svatbě nepřejímá manželovo jméno a ponechává si své (*Ann Kristin Kristjándóttir*). Děti pak za svá dvě křestní jména připojí otcovo (*Hillmar Ragnar Martinson*) první jméno a podle toho, zda jde o dceru nebo syna, k němu připojí příponu – dóttir (dcera) nebo – son (syn) (*Emília Ásta Hillmardóttir, Olaf Baltasar Millmarson*). Každý v rodině se tak může zdánlivě jmenovat jinak.

Thajská jména zase bývají velmi dlouhá a složitá. Příjmení byla v Thajsku zavedena teprve v roce 1913 králem Rámou IV., který tak chtěl zabránit právním a administrativním zmatkům. Když si Thajci registrovali svá příjmení, nechali se často inspirovat jmény dynastií, které mají v Thajsku historicky významné postavení. Stávalo se tak běžným jevem, že se v jednom místě objevovalo mnoho rodin se stejným příjmením. Byl proto zaveden zákon, že každý, kdo chce získat

thajské příjmení (což se týká převážně přistěhovavších Číňanů), musí si vymyslet takové, které v Thajsku ještě neexistuje. Nové příjmení se ale netýká jen nově přistěhovaných lidí. „Mnozí žadatelé o nová jména jsou etničtí Číňané, kteří mají pro změnu praktické důvody. Ačkoli žijí v Thajsku již několik generací, mají pocit, že jim thajské jméno pomůže snáze se začlenit do společnosti a najít si zaměstnání.“²⁵ „Od roku 1962 nabízí ministerstvo vnitra každoročně několik tisíc nových příjmení, které vymýšlí k tomu zvlášť pověřená skupina lingvistů. Z nich se obvykle využije asi polovina“²⁶

Změna jména v Thajsku se ale netýká pouze příjmení. „Na rozdíl od západních tradic, podle kterých pro děti vybírají rodiče jména zpravidla před porodem, pojmenovávají Thajci své potomky, teprve když znají přesné datum a čas narození. Pak se radí s astrology, mnichy a knihami. Některá data jsou považována za zvlášť šťastná (...)“²⁷ Pokud však nositel jména má pocit, že jeho jméno není šťastné, často si ho změní. Děje se tak po konzultaci s astrology a mnichy. Protože si jedinec může (a děje se tak) změnit své jméno i několikrát za život²⁸, oslovují se Thajci často přezdívkami, které jsou obvykle krátké a zůstávají i po změně oficiálního jména.

---

²⁵ http://bones.webzdarma.cz/page_44.htm [3. března 2010]

²⁶ http://bones.webzdarma.cz/page_44.htm [3. března 2010]

²⁷ http://bones.webzdarma.cz/page_44.htm [3. března 2010]

²⁸ V roce 2001 si v Bangkoku nechalo nové jméno zaevidovat přes 50.000 lidí

1.5 Historický vývoj jmen na našem území

Vývoj rodných jmen na našem území je možné rozdělit do pěti charakteristických období²⁹:

1. období do roku 1300,
2. 1300 – 1750,
3. 1750 – 1860,
4. 1860 – 1945,
5. od 1945.

1.5.1 Období do roku 1300

Z důvodu vysoké úmrtnosti dětí byly původně pojmenovávány až dospělé osoby.³⁰

Charakteristická pro toto období je **jednojmennost** - to znamená, že lidé se nerozlišovali tím, čemu dnes říkáme příjmení.

Užívají se jména převážně pohanská. Jméno v té době bylo považováno za součást osobnosti. Vyskytují se tak jména, která vyjadřují věštby, vznešené představy, přání, výzvu aj. (*Václav* – více slavný, *Vojtěch* – těšitel voje, voják atd.) (viz výše).

Převažují **jména slovanská**, která jsou navíc stavovsky rozrůzněna: vyšší vrstvy užívaly **jmen složených**, poddaný lid užíval **jmen jednočlenných** (jednoduchých). Toto rozdělení však nebylo přísně dodržováno.

Spolu s manželkami Přemyslovců, německými mnichy a mezinárodními kontakty k nám postupně pronikala i **jména německá** (*Konrád, Dětrich, Ota, Jindřich* atd.)

Dobu odpovídající zhruba konci tohoto období označuje Knappová (2002) za dobu *první vlny křesťanské*. Řada jmen v této době se vyskytující byla

---

²⁹ Toto dělení se v podstatě shoduje jak u Knappové (2002), tak u Kopečného (1974)

³⁰ Viz Knappová (2002)

„slovním vyjádřením přijetí křesťanství“³¹ (*Bohuslav, Křišťan, Křižan*). Některá česká jména tohoto typu byla považována za pouhý kalk³² jmen cizích (*Gottlieb – Bohumil*). Otázkou však zůstává, zda taková pojmenování nebyla pouhým projevem stejného smýšlení lidí na různých územích (*Gottlieb, Bohumil, Theofil, Bogoljub, Amadeus*).

1.5.1.1 Jména složená

Jména složená (kompozita) se na našem území užívala jako pozůstatek z doby praindoevropské. Skládají se zpravidla ze dvou, někdy však i více, etymologicky průzračných částí. I v těchto jménech jde o spojení výrazů, které vyjadřují nějaké přání, představu atd. pro život pojmenovávaného.

Slovanská jména

Nejčastěji jde o jména obsahující základ *slav*. Dle Knappové (2002) se i dnes běžně užívá na 60 jmen mužských a 55 jmen ženských s tímto základem (např.: *Bohuslav, Drahoslav, Vladislav, Vítězslav, Václav(a) aj.*). Druhým nejčastějším základem je *mír* (*Jaromír, Vladimír, Drahomíra, Svatomíra aj.*). V tomto případě Knappová uvádí 36 mužských a 26 ženských jmen. Dalšími hojně užívanými základy jsou *mil* (30 mužský jmen, 20 ženských jmen) (*Vlastimil, Miloslav, Milena, Milada aj.*) a *rad* (20 mužských a 10 ženských jmen) (*Radovan, Radana*). V některých jménech můžeme vysledovat tendence ke znásobování těchto základů a s nimi i významů s nimi spojených (*Radoslav, Miroslav, Radimír, Slavomír aj.*)

Takových základů je v češtině dle Kopečného (1974) asi 135.

---

³¹ KNAPPOVÁ, M. *Jak se bude vaše dítě jmenovat?*. Vyd. 3. (dopl. a přeprac.). 2002. ISBN 80-200-0775-X, s. 14.

³² Doslovný překlad

Germánská jména

Jde převážně o jména, jejichž základem jsou slova, která označují boj, sílu, vládu, silná zvířata nebo i náboženské pojmy: např.: *hari/heri* – vojsko (*Herbert, Heřman*), *brant* – meč (*Hildebrant*), *ger* – oštěp (*Edgar, Gertruda*), *hil; wig; gunt* – boj (*Hildegarda, Matylda; Hedvika; Kunhuta*), *sigu* – vítězství (*Siegfried, Zikmund*), *fridu* – mír (*Ferdinand, Gottfried*), *hart* – statný (*Bernard, Gotthard, Linhart, Richard*), *adal; kuni* – vznešený (*Adalbert, Albrecht; Kunhuta, Kunigunda*), *got; ans* – bůh (*Gotthard; Anselm*) aj.

Jelikož plná podoba jmen složených (jak slovanských, tak germánských) byla pro každodenní styk příliš dlouhá, docházelo k jejich krácení (*Radomír/Radimír - Radim, Radmila - Radka, Sdeslav – Sdeněk > Zdeněk*). Krátké podoby přešly do úzu a postupem času byly kodifikovány. Původní tvary se buď vytratily, nebo zůstaly zachovány a fungovaly paralelně vedle tvarů nových – kratších (*Lubomír - Luboš*). V některých případech se naopak nedochovaly kontrahované³³ tvary a známa je nám pouze původní podoba jména (*Přemysl - Přek, Svatopluk - Pluk*).

1.5.1.2 Jména jednočlenná

Jména jednočlenná působila prostě (*Odolen, Mladoň, Chval, Dobroš*). Svůj základ měla převážně v apelativech³⁴ a jejich odvozeninách. Užíval jich převážně poddaný lid, který se při tvorbě pojmenování inspiroval věcmi, které ho obklopovaly (*Kyj, Vlk, Bobr, Rak, Stromata, Střela*). Našli se však i příslušníci (nižší) šlechty, kteří byli nositeli jednočlenných jmen (*Budivoj, Mečislav*).

---

³³ Krácené

³⁴ Obecných pojmenováních

1.5.2 Období od roku 1300 do roku 1750

1.5.2.1 Gotika

14. století Knappová (2002) označuje jako *druhou vlnu křesťanskou*. V rámci upevňování církevní moci dochází k rozšíření křesťanských jmen. Slovanská (pohanská) jména nejsou sice zakázána, ale ustupují do pozadí.

Napříč vrstvami se šíří **kult svatých**, který je upevňován katolickou církví. Svatí se stávají patrony různých skupin: národů (sv. *Václav* – patron českých zemí), povolání (*Mikuláš* – kupců, *Barbora* – horníků, *Jiří* – rytířů, *Hubert* – lovců) i jiných (*Anna* – matek). Přijetím světcova jména si jeho nositel zajišťoval světcovu ochranu. Proto se například mezi rytíři vyskytovalo tolik Jiřích.

Na konci 14. století již užívání světských jmen zcela převládá. Do té doby se také datuje vznik prvních kalendářů se jmény. Tato jména byla k jednotlivým dnům přiřazována dle legend označujících den světcovy údajné smrti (sv. *Václav* – 28. září).

Od tohoto století jsou také vedoucími jmény *Jan*, *Petr* (k nim přistupují další apoštolská jména *Ondřej*, *Bartoloměj*, *Tomáš*, *Jakub*, *Matěj*, později i *Pavel*) a *Mikuláš* (k němu řecký *Jiří* a latinský *Martin*). Vládou s různým dobovým i místním kolísáním až do 18. století.

1.5.2.2 Renesance a humanismus

Pod vlivem reformace k nám pronikají jména latinská a řecká (*Veronika*, *Helena*, *Maxmilián*, *August*).

Od poloviny 16. století u nás Katechismus romanus povoloval dávat pouze jména z římské martyrologie³⁵.

Vzhledem ke stále narůstajícímu počtu obyvatel a jen omezenému množství povolených jmen začala být pocíťována potřeba od sebe nositele stejných jmen dále rozlišit.³⁶ Proto se nezřídka přistupuje k **vícejmennosti**. Ta se projevovala buď ve formě inspirované právě jmény latinskými - užitím více

---

³⁵ Seznam křesťanských mučedníků

³⁶ Tyto tendence však můžeme vysledovat již ve 13. století

jmen³⁷ - (Václav Jan Rosa), nebo jiným rozlišením osob na základě nějaké skutečnosti s nimi spojené.

Důvody jevu vícejmennosti nebyly však pouze praktické (rozlišení stejně pojmenovaných osob), nýbrž i náboženské a společenské; čím více měl člověk jmen, tím více patronů si tím zavazoval. Stejně to bylo i v případě příbuzenských a společenských vztahů – člověk si na svou stranu naklonil ty, jejichž jméno učinil součástí toho svého.

„Na venkově bývala ovšem nejvýše čtyři jména, kdežto u šlechty jich bývalo mnohem více (1743 dostal novorozený hrabě Schaffgotsch patnáct jmen).“³⁸

Tento fenomén však nebyl pouze záležitostí českých zemí. Podle Kopečného (1974) dostala jedna rakouská arcivévodkyně r. 1891 dvacet jmen, Lichtenštejnský kníže Franz Josef II. měl třináct jmen a anglický král Eduard VIII. měl sedm jmen, tři podle předků, čtyři od patronů jednotlivých zemí Velké Británie (Georgie – Anglie, Andrew – Skotsko, Patrick – Irsko, David – Wales).

Příjímí, čili další rozlišující označení osob, si lidé nevymýšleli sami, ale byla jim přidělena jejich okolím na základě:

- původu - *Skalský* (ten, který bydlí v blízkosti skály), *Novák* (ten, který přišel od jinud - je nový), *Uherek* (ten, který přišel z Maďarska), *Horský*, *Záveský* atd.
- řemesla či zaměstnání – *Lapka*, *Krejčí*, *Tesař*, *Pekař* atd.,
- výrazných tělesných vlastností – *Malý*, *Kučera*, *Tlustý*, *Pěkný*, na základě podobnosti se zvířetem pak např. *Jelínek*, *Daněk* atd.
- výrazných duševních vlastností – *Švanda*, *Pokorný*, *Veselý*, *Stejskal* atd.
- jména některého z rodičů – *Davídek*, *Jiroušek*, *Jiránek*, *Petruska* atd.,
- přezdívky či oblíbených frází – *Skočdopole*, *Půlpán*, *Dopita*, *Lábus*³⁹, *Přecechtěl*, *Brzobohatý*, *Nasralvhrnec*.
- domáckých podob rodných jmen – *Martínek*, *Pavelka*, *Vašíček*, *Beneš* atd.

---

³⁷ Z počátku byl tento způsob omezen pouze na šlechtu, později se prosadil i mezi prostým lidem

³⁸ KOPEČNÝ, F. *Průvodce našimi jmény*. 1974, s. 23

³⁹ Lábat = nezřízeně pít

Podrobnějšího rozdělení (např. dle barev, názvů rostlin...atd.) najdeme u Eisnera (1992).

Příjímí však byla unikátní pro každého člena rodiny⁴⁰. Každý jedinec měl své, nezděděné, příjímí.⁴¹ Za život jich mohl mít i několik.

Postupem času se však tato nedědičná příjímí stávala dědičnými, závaznými a neměnnými příjmeními. „Tento proces byl dokončen v 18. století za Josefa II., kdy se oficiálním označením občana stalo jméno a příjmení, přičemž příjmení má od té doby hlavní postavení.“⁴² Dědičnost a neměnnost příjmení u nás byla uzákoněna r. 1780⁴³, kdy dostali svá příjmení i bezzemci a čeládka. Dnešní podoba příjmení vznikla v polovině 19. století, kdy došlo k pravopisné reformě.

1.5.3 Období od roku 1750 do roku 1860

Vzhledem k silnému vlivu církve nazývá Knappová (2002) dobu baroka *třetí vlnou křesťanskou*.

Změna spočívá především v silném kultu Panny Marie a sv. Josefa a s ním i rozšíření těchto jmen. Jméno Marie do té doby bylo tabu. Důvod zřídkaosti tohoto jména byl prostý – ostych. „Málo kdo by si dovolil pojmenovat svou dceru jménem matky Ježíše Krista.“⁴⁴ Jméno velmi ojedinělé se tak stalo nejčastěji voleným jménem pro dívky.

„Někdo by mohl namítnout, že už i v dřívějších dobách se jméno Marie v pramenech objevuje, ostatně známe ze staročeských literárních památek Legendu o třech Mariích, kde toto jméno vystupuje a jistě bychom jméno Marie našli i v historických pramenech hovořících o reálných osobách, které u nás žily. Je důležité si uvědomit, že zatímco v období baroka je patronkou, tedy osobou,

---

⁴⁰ Pro svou povahu se ale na různých místech objevovala stejná příjímí

⁴¹ Existovaly ale i případy, kdy příjímí dědil potomek

⁴² KNAPPOVÁ, M. *Jak se bude vaše dítě jmenovat?*. Vyd. 3. (dopl. a přeprac.). 2002. ISBN 80-200-0775-X, s. 16.

⁴³ Zajímavostí je, že ve skandinávských zemích se příjemní stalo povinné až ve 20. století (1923 Norsko)

⁴⁴ BÍLÁ, M. *Hlúpata či Čestmír aneb o jménech v proměnách doby. Rozhovor s Milanem Harvalíkem*. (31.12.2008) Dostupný na: <http://www.radio.cz/cz/clanek/111741>. [5. února 2010].

která jméno reprezentuje, Panna Marie, v předcházejících dobách jde o Máří Magdalénu, neboli Marii Magdalskou.“⁴⁵

Díky kanonizaci nových světců se zvyšuje i obliba nových jmen – do té doby nepříliš častých (*Terezie, Karel, František, Antonín, Barbora*).

„Šíření těchto jmen napomáhá i vzor rodu Habsburků. Starší jména jsou jimi (s výjimkou Václava a Jana) zatlačována. Módní vlna uvádí mezi ženská jména i Karolínu, Viktorii, Eleonoru“⁴⁶

1.5.4 Období od roku 1860 do roku 1945

1.5.4.1 Národní obrození

Doba Národního obrození je charakterizována úsilím čelit postupné germanizaci. Ve snaze podpořit národní myšlenku dochází ke znovuobjevování jmen slovanských považovaných za **jména národní**.

Zejména mezi vzdělanci bylo běžnou praxí připojování tohoto národního jména, manifestujícího nositelovo vlastenectví, za své rodné jméno (*František Ladislav Čelakovský, Antonín Jaroslav Puchmajer, Magdaléna Dobromila Rettigová*). Později už se národní jména objevují jen jako první a jediné (*Bohuslav Rieger, Bojislav Pichl*). Tento fenomén se dá jednoduše vysvětlit tím, že už se jedná o mladší generaci, která mohla jména odpovídající národnímu cítění dostat již po narození (od začátku) a nemusela si je tedy vkládat, jako tomu činila generace jejich rodičů.

„Užívaná národní jména jsou zakončena nejčastěji na –slav: *Miroslav, Ladislav, Stanislav, -mír: Vladimír, Jaromír, Slavomír, -mil: Bohumil, Vlastimil*.“⁴⁷

Byla to doba plná tvoření nových jmen. K tomuto účelu byl při tvorbě rodných jmen oživován kompoziční postup. Složená jména byla buď přejímána ze starší doby, nebo podle jejich vzoru byla vytvořena jména zcela nová

---

⁴⁵ BÍLÁ, M. *Hlúpata či Čestmír aneb o jménech v proměnách doby. Rozhovor s Milanem Harvalíkem*. (31.12.2008) Dostupný na: <http://www.radio.cz/cz/clanek/111741>. [5. února 2010].

⁴⁶ KNAPPOVÁ, M. *Jak se bude vaše dítě jmenovat?*. Vyd. 3. (dopl. a přeprac.). 2002. ISBN 80-200-0775-X, s. 16.

⁴⁷ Tamtéž

(*Krasoslav, Čechomil, Pravoslav*). Jak uvádí Kopečný (1974), bylo lze setkat se i s opravdu originálními jmény: *František Lékoslav Koráb* pro lékaře, *Michal Silorad Patrčka* pro fyzika a *Jan Sudiprav Rettig* pro právníka.

Přestože jsou národní jména užívána hojně, na přední místa na žebříčku popularity se pro svou značnou rozptýlenost nedostávají⁴⁸. Ta jsou v kolísajícím pořadí obsazována jmény *Jan, František, Václav, Antonín, Karel*, až za nimi *Jaroslav, Bohumil, Ladislav, Miroslav, Zdeněk*. V případě ženských jmen pak *Marie, Anna, Kateřina, Josefa, Antonie, Františka* a až potom *Božena, Věra, Vlasta, Ružena, Zdeňka, Jarmila, Libuše, Jiřina, Ludmila, Hana, Eva, Milada*.^{49 50}

Protože se ale s těmito jmény musela při křtech vyrovnat i církev, začala být prezentována jako významová obdoba cizích jmen světeckých. Některé významové dvojice existovaly již z dřívějších dob, např. *Bohumil* (doložený v 13. stol.) – *Theofil*, *Božena* (v Kosmově kronice) – *Benedikta, Beatrice*, některé byly tvořeny nově, např. *Pravoslav* – *Justýn*, *Květoslava* – *Florentina*, *Věra* – *Fides*. Někdy však šlo o paralely méně zdařilé *Čestmír* (v staré češtině *Čstimír*) – *Erhard*, *Libuše* – *Amálie* (amamre = milovat), *Vlasta* – *Patricia* (patria = vlast).

Oblibu získala i jména uvedená ve významných literárních dílech té doby: např.: *Barbora* (Babička), *Jaroslav*, *Luděk*, *Lumír*, *Slavoj* (Královédvorský a Zelenohorský rukopis), *Ladislav* (F. L. Věk). Zvláštní pozornost zasluhuje jméno *Mahulena*, které údajně⁵¹ pro své dílo *Radúz a Mahulena*, pravděpodobně jako domáckou podobu jména *Magdalena*, vymyslel Julius Zeyer, a které se ujalo a je dodnes užíváno.

1.5.4.2 Doba první republiky

V této době se začínají stírat sociální i stavovské rozdíly mezi městem a venkovem. Ve výběru jmen je venkov sice stále konzervativnější, vytrácí se už ale případy jmen typických pouze pro vybranou skupinu.

⁴⁸ Proto je vhodnější zkoumat a porovnávat blok jmen národních a nenárodních zvlášť

⁴⁹ Viz KOPEČNÝ, F. *Průvodce našimi jmény*. 1974.

⁵⁰ Vývoj těchto jmen je sledování porovnáváním adresářů (telefonních seznamů), různých smluv a studentů zapsaných na některou školu v uvedeném roce

⁵¹ BAUEROVÁ, A. *Tisíc jmen v kalendáři*. 1992. ISBN 80-901204-3-1.

Dochází také k výrazné **ateizaci** společnosti, která má v některých kruzích za následek záměrnou ignoraci jmen zapsaných v kalendáři – tedy jmen, která původně vznikla na základě římského martyrologia. Namísto toho se opět (stejně, jako tomu bylo např. v době národního obrození) prosazují jména apelativního původu (*Pomněnka, Sedmikráska*).

1.5.4.3 Druhá světová válka

Během druhé světové války podléhala rodná jména třem hlavním tendencím. První byla germanizace (*Bruno, Hilda*) (zejména v pohraničních oblastech), druhá byla tendence dávat jména typicky česká (*Anežka, Václav*) a konečně třetí, zcela protichůdná té první, byla tendence dávat jména typicky židovská (*Ester, Jakob*), a tím zachovat svou kulturu.⁵²

1.5.5 Období po roce 1945

Druhá světová válka a dění okolo ní s sebou přinesli změny také v oblíbenosti rodných jmen.

Jména již nevznikají, ale jsou volena z již existujících.

1.5.5.1 40. a 50. léta

Výběr jmen je usměrňován příslušnými matričními předpisy. Do počátku padesátých let stále ještě existovaly paralelně vedle sebe matriky civilní a církevní. Od 1.1. 1950 už u nás byly dle zákona č. 268/1949 Sb. pouze matriky civilní.

Zcela se vytrácejí jména jakkoli spojená s nacistickým režimem. Téměř by se dalo říct, že se na dlouhou dobu stávají tabu. Nad druhou stranu ve snaze vzdát hold osvobozeným zemím nabývají na popularitě jména v těchto zemích obvyklá – zejména pak ruská (*Nataša, Olga, Ivan, Galina*). Tento typ jmen však v některých případech postupem času přerůstá ve jména definovatelná jako poplatná režimu (*Pětiletka*). V rámci porevolučního nadšení dávali rodiče svým

---

⁵² Viz Knappová (2002)

potomkům i jména jako *Barikada*, *Oktjabrina* nebo jména, která byla původně názvy prvků (*Radij*⁵³), strojů (*Traktor*⁵⁴). Nezřídka se objevují i jména symbolická (*Fidel*, *Ninel* – obráceně Lenin). Tato jména se však objevují vedle běžných jmen, kterých byla většina.

1.5.5.2 60. léta – 1989

V této době dochází k renesanci jmen dříve užívaných, dobou barokní upozaděných (*Martin*, *Michal Tomáš*, *Jakub*, *Ondřej*, *Kateřina*, *Markéta*, *Zuzana*, *Barbora*, *Lucie*). Pronikají k nám jména z jiných jazyků (*Andrea*, *Patrik*, *Iveta*).

V sedmdesátých letech se rodí hodně dětí. Rodiče jim ale vybírají z omezeného okruhu jmen, čímž se zvyšuje jejich inflace (viz dále). Jedince je tak potřeba dále rozlišovat nějakými přízvisky. Např. různými podobami téhož jména v daném kolektivu, nebo přezdívkami. Tyto podoby v průběhu času ztratily příznaky citovosti a začaly být považovány za neutrální. Kvůli přehodnocování hypokoristických podob na podoby základní se tak vyskytují dubletní podoby základní (*Magdaléna* – *Magda*, *Terezie* – *Tereza*). (Často se hypokoristika prosadí a přejdou v základní – kodifikovanou - podobu díky známým osobnostem, které užívají hypokoristika⁵⁵ ve funkci uměleckých jmen např. *Nad'a Urbánková* (původně pravděpodobně *Naděžda*), *Max Švabinský* (původní podoba jména zní *Maxmilián*) (více viz *Obliba jména*)).

1.5.5.3 1989 – současnost

Spolu s otevřením hranic a zvýšené frekvenci mezinárodních styků se k nám dostala i jména ze vzdálenějších zemí (*Saskie*, *Ingrid*, *Lars*). Repertoár jmen se tak rozšiřuje. Viz dále.

---

⁵³ Viz Knappová (1989)

⁵⁴ Tamtéž

⁵⁵ Více se hypokoristiky zabývá Pastyřík (viz PASTYŘÍK, S. *Studie o současných hypokoristických podobách rodných jmen v češtině*. 2003. ISBN 80-7041-569-X.)

1.6 Výskyt jmen v závislosti na historické a sociální realitě

Spolu s vývojem společnosti mění se i životní styl a s ním systém pojmenování. Stejně jako řada jiných věcí, podléhají i jména módním vlivům. Některá jména se stávají zastaralými, jiná se naopak náhle těší velké oblibě.

Do střetu se dostává masová obliba některých jmen na jedné straně a potřeba jedince od sebe individuálně odlišovat – jejich občanskoprávní a sociální legalizace - na straně druhé. Nadměrná obliba a užívání některých jmen ve svém důsledku právě občanskoprávní a sociální funkci jména výrazně snižují. Takový jev nazýváme inflací jména.

1.6.1 Inflace jména

Jsou-li některá jména příliš častá, projeví se tato skutečnost ve všech sférách člověka života – například i v kultuře. Doskočil⁵⁶ praví, že pro lidovou píseň 17. a 18. století jsou charakteristickým párek Jeníček a Anička, pro 19. století Jeníček a Mařenka.

Podle statistik bylo v letech 1631-1830 10280 dívkám narozeným ve městě Domažlicích zapsáno pouze 66 jmen, tj. na 1000 pojmenovaných vycházelo 6,4 jména.⁵⁷

Oproti tomu Knappová (1989) uvádí, že na konci 80. let 20. století připadlo na 1000 pojmenovaných děvčat v průměru 53 jmen. Nejhorší situace, co do pestrosti jmen, byla dle Knappové v případě chlapeckých jmen na venkově, kde na 1000 pojmenovaných připadlo jen 32 jmen.

Pokud dojde k inflaci (jeho obliba zamezuje rozlišovací funkci jména) některého jména natolik, že je situace neúnosná, rodiče to vycítí a automaticky o něj přestanou mít zájem – jeho obliba klesá. Do popředí se naopak dostávají

---

⁵⁶ DOSKOČIL, K. *Náčrt dějin českých jmen křestních*. Česká jména osobní a rodná. 1941. s. 49-69.

⁵⁷ Viz Mužík (1979)

jména jiná – neopotřebovaná. Systém jmen tak má tendenci se sám korigovat tak, aby plnil své základní funkce.

Počet volených jmen se spolu s pronikáním nových (cizojazyčných) jmen a uvolňováním pravidel pro jejich volbu postupně zvyšuje, čímž se zesiluje identifikační funkce jména. Zároveň se snižuje inflace nejčastěji volených jmen, což zvyšuje rozsah repertoáru (tj. počet volených jmen).

Tuto skutečnost můžeme doložit na Kopečného⁵⁸ statistikách z let 1859 – 1972:

Nejvyšší místa na žebříčku popularity sice obsazuje v různém pořadí stále několik stejných jmen, ale jejich výsledný počet vzhledem k celku se s léty snižuje.

„*Mužská jména* Prvních pět jmen (udávají se procenta jednotlivých jmen a procento všech pěti):

1859	Josef 23; Jan 19,2; František 14,8; Václav 8,6; Antonín 6,8 :	72,4
1896	Josef 21,8 František 14,6; Antonín 11,4; Václav 11,4; Jan 10,4 :	69,6
1937	Josef 17,5; František 16,9; Václav 9; Antonín 8; Karel 7,75 :	59,2
1972	Josef 12,6; Karel 10; Václav 8; Jaroslav 7; František 6,4 :	44,0

Ženská jména Prvních pět jmen (r. 1859 je velmi málo dokladů, proto jsou čísla málo spolehlivá)

1859	Anna 16; Marie 14; Barbora 6; Kateřina 6; Terezie 6 :	48,0
1896	Marie 22, 2; Anna 21,6; Josefa 7,2; Kateřina 5,4; Antonie 3,9 :	60,3
1937	Marie 25,4; Anna 15,1; Božena 5,8; Františka 4,5; Josefa 4,1 :	54,9
1973	Marie 14,5; Věra 4,7; Anna 4,6; Vlasta 4,4; Růžena 4,2 :	32,4 ⁵⁹

„Repertoár užívaných a užitelných rodných jmen se v průběhu vývoje mění; v češtině jej dnes tvoří zhruba 1550 základních, oficiálních podob užitelných rodných jmen a jejich domáckých odvozenin, aktivně se dnes ovšem užívá (tj. volí pro narozené děti) na 650 základních podob. Stupeň znalosti repertoáru se u jednotlivců značně liší“⁶⁰

⁵⁸ KOPEČNÝ, F. *Průvodce našimi jmény*. 1974, s. 25-26.

⁵⁹ KNAPPOVÁ, M. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1989. ISBN 80-200-0167-0. s 16.

⁶⁰ KNAPPOVÁ, M. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1989. ISBN 80-200-0167-0, s. 16.

1.6.2 Faktory ovlivňující oblibu jména

Otázkou zůstává, jak se jméno stane oblíbeným. Historicky jsme doložili příčiny vysoké frekvence vybraných jmen v určitých obdobích (např. *Marie*). Co však například v padesátých letech motivovalo tolik rodičů k tomu, aby své dcery pojmenovali *Tereza*? Odpověď je prostá – byla to píseň Waldemara Matušky, ve které se toto jméno objevovalo. Stejně tak jméno *Zuzana* je motivováno Písní pro Zuzanu.

Oblíbená jména tak podle všeho nachází svou inspiraci a oporu v populárních **písních**, divácky úspěšných **filmech** *Monika* (Léto s Monikou), *Adéla* (Adéla ještě nevečeřela) a **seriálech** *Alžběta* (Nemocnice na kraji města). Na základě těchto fenoménů se ale zvyšuje i zapisování méně běžných jmen jako *Angelika* (série filmů o Angelice), *Vinetů* (hrdina slavných westernovek), *Kevin* (série *Sám doma*), *Esmeralda* (stejnojmenná telenovela), *Pamela* (Pobřežní hlídka). Taková jména jsou nejčastěji inspirována zahraničními záležitostmi.

Naopak v roce 1998 se nestačili v USA divit, když dojemný film Jana a Zdeňka Svěrákových *Kolja* získal Oscara, kolik novorozenců *Koljů*, a to ženského i mužského pohlaví, se najednou objevilo.

Tento rok však nezůstal bezvýznamným ani u nás. Po vítězství českého národního týmu na olympiádě v Naganu se narodilo (díky Dominiku Haškovi) hodně *Dominiků*. Což dokládá, že náhlá obliba nějakého jména může mít původ i ve **významné události**.

Tento způsob pronikání některého jména do soustavy volených jmen však není (jak je doloženo už výše) jen záležitostí českého jazykového prostředí. Důkazem toho může být velká obliba jména *Jacqueline*⁶¹ v době, kdy byl prezidentem USA J. F. Kennedy. Stejně to je i se jménem *Brigit* (Brigit Bardot). V Británii zase v roce 2006 začaly poté, co se v soutěži Britain's got a talent objevila Connie Talbot, maminky často dávat svým dcerám jméno *Connie* v naději, že jim tím přirknou stejné pěvecké nadání.

Z toho vyplývá, že oblíbená jména jsou volena podle vzoru populárních a mediálně **známých osobností**. Ti mohou jako příklad působit buď sami, tedy jejich jméno se stane často voleným, nebo jako rodiče – tzn., vyberou pro své dítě jméno, které se „zalíbí“ masám.

---

⁶¹ Manželka J.F.Kennedyho

Dalo se například očekávat, že jméno dlouho očekávané dcery Karla Gotta (*Nelly Sofie*) rázem stoupne na oblíbenosti. Zatímco v roce 2007 bylo jméno *Sofie* 43. v pořadí volených jmen, v roce 2009 už obsazovalo 26. příčku. Podobného vzestupu se dočkalo i jméno *Nela*, které se v roce 2009 umístilo na 12. místě.

Řada známých osobností, ve snaze odlišit své dítě od ostatních a možná tak trochu i ve snaze udávat módní směr jmen, volí pro své potomky netradiční jména. Za všechny uveďme Veroniku Žilkovou s dcerou *Kordulou*, Markétu Hrubešovou s dcerou *Christel*; Ester Geislerovou, která má dvojčata jménem *Jan Etien* a *Mia Rosa* a její sestru Aňu Geislerovou se synem, kterému vybrala jméno *Bruno Fidelius* a dcerou *Stellou Ginger*; ještě jednou Karla Gotta s jeho druhou (v pořadí první) dcerou *Charlotte Ellou*. Dále Petr Hapka má syny *Mikuláše*, *Haštala* a *Kašpara*; Petr Čech zase syna *Damiána*. Vnuk Karla Svobody se jmenuje *Ferdinand*; dcera Jiřího a Jany Adamcových *Jasmína*; syn Kláry Nademlýnské *Nathan*; dcera Sabiny Laurinové zase *Valentýna*.

Tak bychom mohli jmenovat ještě dlouho. Ze zahraničních příkladů uveďme alespoň Davida Beckhama se syny *Brooklynem*, *Romeem* a *Cruzem* a Gwyneth Paltrow s dcerou *Apple*.

Taková jména jsou volena tak, že dítě nemusí explicitně vyjadřovat svoji příbuznost se slavným rodičem, neboť i bez uvedení příjmení je podle rodného jména každému jasné, s kým má tu čest. Např. Madonnině dceři *Lourdes*, i kdyby ji nikdo nepoznal podle fotografií, prostě jen stačí říct, že je *Lourdes* a protože nositelka tohoto jména je minimum, každý hned tuší, o kterou *Lourdes* asi půjde.

Neobvyklá jména se hojně vyskytují v případech sociálně slabších matek. Ty si výběrem takového jména léčí společenské komplexy a snaží se vydobýt respekt pro celou rodinu (*Angelika*, *Ronald*).

Ve spojitosti s tím Knappová (1989) uvádí zajímavost, že právě mezi mladými delikventy se často objevují provinilci s neobvyklými jmény. Knappová se sice domnívá, že je to dáno schopností jména formovat charakterové vlastnosti osobnosti, nicméně hlavní příčinu je zřejmě zapotřebí hledat právě v sociálním prostředí, ze kterého daný jedinec pochází.

1.6.3 Zvláštnosti (některých) jmen

Každé malé dítě je v době svého dětství oslovováno různými deriváty svého jména. Tento jev je nejčastější v rodinném prostředí – dítě je nazýváno různými domácími podobami (hypokoristiky) svého jména.

V některých případech však tyto podoby v průběhu času ztratily příznaky citovosti⁶² a začaly být považovány za neutrální. Kvůli přehodnocování hypokoristických podob na podoby základní se tak vyskytují dubletní podoby základní (*Magdaléna – Magda, Terezie – Tereza*).

Často se hypokoristika prosadí a přejdou v základní – kodifikovanou - podobu díky známým osobnostem, které užívají hypokoristika ve funkci uměleckých jmen např. *Nad'a Urbánková* (původně pravděpodobně Naděžda), *Max Švabinský* (původní podoba jména zní Maxmilián).

Na druhou stranu se upouští od zdvořilých variant jmen, jakkoli považovaných a zapsaných jako oficiální (*Jindřiška, Ivanka*) a přechází se k užívání jejich základních podob (*Jindra, Zlata*).

1.6.4 Nejoblíbenější jména

Jak již bylo naznačeno výše, vývojová dynamika jmen není nijak rychlá. Žebříček nejoblíbenějších jmen se spíše mění z desetiletí na desetiletí až ze století na století nežli z roku na rok. Jednotlivá jména si sice nemusí zachovávat pořadí na žebříčku deseti nejoblíbenějších, ale dá se skoro jistě, bez nahlédnutí do jakýchkoli materiálů říct, že se v desítce (nebo ještě lépe v užší pětce) statisticky nejčastěji zapisovaných jmen objevilo totéž jméno například na začátku 80. let i na jejich konci.

---

⁶² Hypokoristika jsou ve většině případů stylisticky velice silně zatížena (Mančinka, Maruna...). K nejméně stylisticky zatížením patří např. Jirka, Hanka

Poslední desetiletí se dá stručně charakterizovat následující tabulkou⁶³

Nejčastější jména dětí narozených v lednu 1999 - 2009 v České republice

leden	Pořadí dívčích jmen									
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1999	Tereza	Kateřina	Michaela	Nikola	Kristýna	Veronika	Lucie	Anna	Barbora	Adéla
2000	Tereza	Kateřina	Kristýna	Michaela	Nikola	Adéla	Anna	Lucie	Barbora	Karolína
2001	Tereza	Kateřina	Anna	Nikola	Kristýna	Barbora	Michaela	Eliška	Adéla	Lucie
2002	Tereza	Kateřina	Natálie	Adéla	Barbora	Eliška	Nikola	Kristýna	Michaela	Veronika
2003	Tereza	Kateřina	Natálie	Adéla	Nikola	Anna	Veronika	Eliška	Michaela	Kristýna
2004	Tereza	Kateřina	Eliška	Adéla	Anna	Kristýna	Natálie	Nikola	Lucie	Barbora
2005	Tereza	Eliška	Adéla	Natálie	Anna	Karolína	Kristýna	Aneta	Nikola	Kateřina
2006	Tereza	Adéla	Kateřina	Natálie	Anna	Eliška	Karolína	Kristýna	Veronika	Lucie
2007	Tereza	Karolína	Natálie	Anna	Eliška	Adéla	Kateřina	Lucie	Kristýna	Nikola
2008	Tereza	Natálie	Anna	Adéla	Eliška	Karolína	Kateřina	Barbora	Lucie	Kristýna
2009	Tereza	Natálie	Eliška	Karolína	Adéla	Anna	Kateřina	Barbora	Kristýna	Lucie

leden	Pořadí chlapeckých jmen									
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
1999	Jan	Jakub	Tomáš	Martin	Michal	Lukáš	David	Dominik	Petr	Jiří
2000	Jan	Jakub	Tomáš	Martin	Lukáš	Michal	David	Daniel	Petr	Ondřej
2001	Jan	Tomáš	Jakub	Martin	Petr	David	Lukáš	Ondřej	Michal	Matěj
2002	Jan	Jakub	Tomáš	Martin	Filip	Michal	David	Lukáš	Ondřej	Vojtěch
2003	Jakub	Jan	Tomáš	Martin	David	Lukáš	Ondřej	Michal	Daniel	Filip
2004	Jan	Jakub	Tomáš	Martin	Ondřej	Lukáš	Michal	Daniel	David	Filip
2005	Jan	Jakub	Tomáš	Adam	Ondřej	Martin	Filip	Lukáš	Vojtěch	Matěj
2006	Jakub	Jan	Tomáš	Ondřej	Lukáš	David	Vojtěch	Adam	Martin	Matěj
2007	Jan	Jakub	Tomáš	Adam	Ondřej	Lukáš	Matěj	Filip	Vojtěch	David
2008	Jakub	Jan	Tomáš	Lukáš	Ondřej	Vojtěch	Matěj	Adam	Daniel	Filip
2009	Jakub	Jan	Tomáš	Lukáš	Filip	David	Ondřej	Matěj	Adam/ Vojtěch	Martin

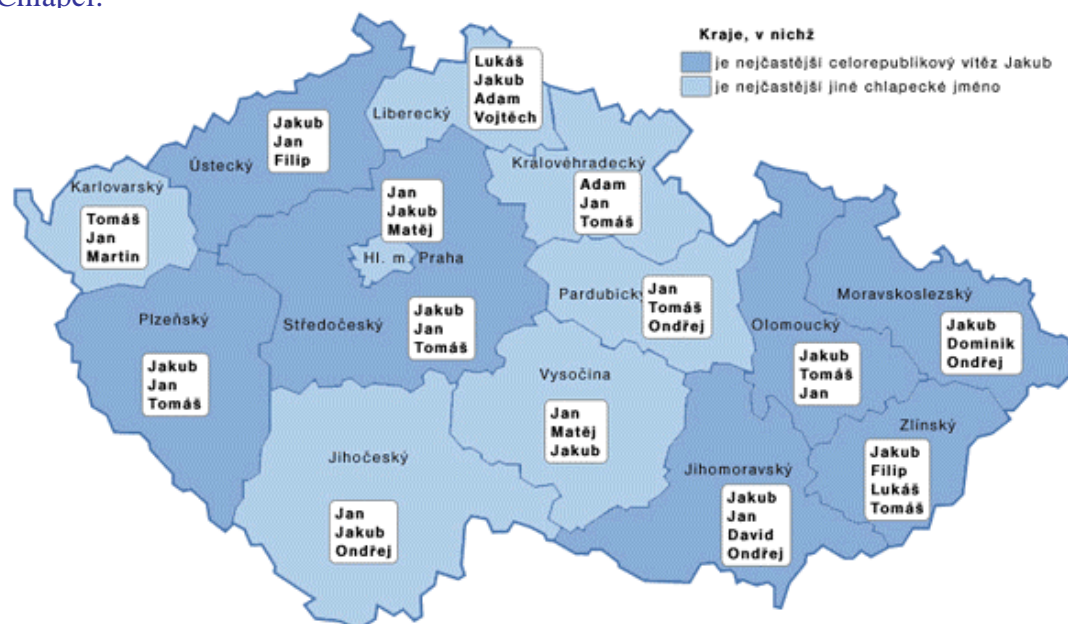
Již více než desetiletí má výhradní postavení v žebříčku popularity dívčích jmen jméno *Tereza*. U chlapeckých jmen si svou oblibu zachovávají jména *Jan*, *Jakub* a *Tomáš*. Jména, která tato následují, jsou důkazem toho, že jsou u nás momentálně v oblibě jména, která mají na našem území historicky doloženou tradici. Povšimneme-li si jména *Jiří*, který je 10. v roce 1999, můžeme předpokládat, že je pozůstatkem z období předcházejícího. Obdobě je na tom jméno *Martin*, které, jak dokládá tabulka, se z 10 nejoblíbenějších jmen postupně vytrácí.

⁶³ Zdroj – ČSÚ, dostupné na <http://www.czso.cz/xl/redakce.nsf/itisk/86003ADB09> (13.5. 2009)

Důkazem celorepublikového fenoménu stejných jmen na předních postech v oblíbenosti dokazují tyto mapy znázorňující přehled 3-4 nejčastěji volených jmen pro novorozence v závislosti na krajích.⁶⁴

Chlapci:

⁶⁴ Zdroj – ČSÚ, dostupné na:

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/nejcastejsi_jmena_deti_v_lednu_2009. (19. 3. 2009)

1.6.5 Repertoár jmen

„Systém má tedy spolu s životem společnosti schopnost se sám obměňovat. Aby nedocházelo k změně živelně, je třeba tento proces usměrňovat a regulovat a zároveň se vhodnými zásahy starat o to, aby repertoár jmen byl podle společenské potřeby plynule doplňován a obohacován a byl tak dostatečně obsáhlý pro to, aby jména mohla dobře plnit svou společenskou, občansko-právní, identifikační a rozlišovací funkci a zároveň aby na druhé straně nedocházelo k jejich inflaci“⁶⁵

1.6.5.1 Způsoby doplňování repertoáru

- a) *Renesance jmen* – jména u nás historicky doložená, následujícími obdobími však vytlačena, se dostávají znovu do obliby
- b) *Přehodnocování jmen* – varianty některých jmen, které dříve byly považovány za neoficiální (hlavně hypokoristika) jsou postupně přehodnocovány jako základní tvary daných jmen a jsou kodifikovány. Příkladem takových jmen mohou být *Táňa – Taťána, Hugo – Hugobert, Robin – Robert, Sandra – Alexandra, Alice – Adalheit, Magda – Magdaléna* (viz výše)
- c) *Dotváření jmen* – jakkoli na našem území nelze vymýšlet nová jména, např. dát synovi jméno *Miro* z počátečních písmen jmen rodičů (*Milan, Romana*), je dotváření jmen dalším způsobem rozšiřování repertoáru. Jedná se ale pouze o dotváření variant ženských jmen ke jménům mužským (*Ervína* k *Ervín, Tomáška – Tomáš*) a naopak.
- d) *Přejímání jmen z cizích jazyků* – Tento způsob rozšiřování repertoáru rodných jmen se ze všech uvedených uplatňuje nejvíce.
  - Z románských jazyků k nám pronikla např. jména: *Iveta, Nikola, Simona, Denisa, Andrea* (z francouzštiny), *Izabela* (ze španělštiny), *Rozálie, František, Alois* (z italštiny).
  - Z řeckých jmen to jsou jména, která často označují zaměstnání nebo postavení ve společnosti: *Filip* (milovník koní), *Kateřina*

---

⁶⁵ KNAPPOVÁ, M. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1989. ISBN 80-200-0167-0, s. 42.

(čistá, cudná), *Barbora* (barbarka), *Sofie* (moudrá), *Mikuláš*, *Kryštof*, *Štěpán*, *Jiří*, *Dorota* aj.

- Z germánských jazyků jde o jména označující především, vládu, sílu, bohatství: *Jindřich* (pán domu, otčiny), *Karel* (svobodný muž), *Oldřich* (vládce dědičným statkem), *Hedvika* (vítězící v boji), *Dagmar*, *Nora*, *Amálie*.
- Z hebrejských jmen (biblického i světského původu) k nám tak pronikl *Matěj* (boží dar), *Anna* (milostná, líbezná), *Zuzana* (lilie), *Jonáš* (holub), *Sára* (paní), *Eliška* (bůh je má přísaha), *Abigail*⁶⁶ (můj otec jásá) aj.
- Z latinských jmen to pak jsou převážně jména popisující tělesné vlastnosti nebo původ: *Marek* (bojovník), *Klára* (jasná, čistá), *Lukáš* (z Lukánie), *Pavel* (malý, skromný), *Livie*, *Silvestr*, *Vavřinec*, *Julie*, *Dominik* aj.
- Z jiných slovanských jazyků: *Vasil*, *Lešek*, *Naděžda*, *Tatána*.
- Z jiných jazyků: *Oskar*, *Artur* (keltské jazyky), *Marika*, *Ilona* (z maďarštiny, *Lejla*, *Omar*, *Fatima* (z orientálních jazyků)).

Některá jména cizího původu zcela přešla do soustavy českých jmen. „Tlak typologického charakteru češtiny jako jazyka silně flektivního způsobuje, že v češtině dochází k morfologické adaptaci cizích rodných jmen, která se přiřazují podle zakončení k některému českému deklinačnímu vzoru tak, aby se dala bez potíží skloňovat. Proto také byla doplněna pravidla pro začleňování nově přejímaných rodných jmen do tvarotvorného systému češtiny.“⁶⁷ Čeština, coby flektivní jazyk přizpůsobuje nedomácké podoby svým zvyklostem tak, že je přičleňuje k jednomu ze vzorů. Dále se pak cizí jméno již ohýbá dle paradigmatu (*Dagmar* – žena – *Dagmara*).

---

⁶⁶ Význam takovýchto převzatých jmen tvoří, stejně jako u řady jmen českých, několik významových celků. Např. „abi“ = můj otec > Abigail – můj otec jásá, Abimelech – můj otec je bůh

⁶⁷ KNAPPOVÁ, M. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1989. ISBN 80-200-0167-0, s. 16.

V některých případech se dokonce vytvořily české varianty přejatého jména, a to (tedy jeho původní apelativní význam) u nás existuje v dubletní podobě *Sofia – Žofie*.

Jindy zase přejatá jména nahradila již zastaralé podoby jmen, která měla ve starší češtině svou podobu *Ondřejka – Andrea*.

Proti rozšiřování repertoáru užívaných jmen pomocí přejímání z jiných jazyků se staví jedinci s výrazným nacionálním cítěním. Tito tvrdí, že užíváním cizích jmen v českém prostředí se kazí český jazyk jako takový. Přitom průzkumy ukazují, že v repertoáru jmen u nás užívaných tvořila jména slovanského původu vždy jen asi 30-35%. Jména neslovanská dnes tvoří asi 65-70% současného repertoáru jmen, což odpovídá dlouhodobému průměru na našem území. Jejich apelativní⁶⁸ význam je pro nás však často obtížně, či dokonce vůbec, dešifrovatelný.

1.6.5.2 Postup jména v souboru jmen

Postup jména v repertoáru volených jmen je tedy:

- 1) Impuls – podnět, který zapříčiní to, že je jméno povšimnuto – nejčastěji jde o oblast kultury. Děje se tak především díky médiím (filmy a seriály s vysokou sledovaností), díky divadlům, ale i díky populárním osobám veřejného života.
- 2) Aktualizace – mít jméno ve své době módní je velmi žádoucí. Pokud je ale jméno zároveň neotřelé, může být považováno za prestižní záležitost.
- 3) Automatizace – neobvyklá a nová jména si postupně naleznou své místo mezi běžně užívanými jmény, čímž ztratí svou exkluzivitu.
- 4) Inflace - nadměrná obliba a s ní spojená nadměrně častá volba jména vede ke snížení jeho rozlišovací funkce. Pokud k tomuto jevu dojde, začne se obliba jména snižovat a jméno samotné má tendenci upadat v zapomnění. K inflaci však nemusí dojít pokaždé u všech jmen. Některá jména se v žebříčku oblíbenosti usadí na poměrně vysokých místech a po dlouhá léta (spíše desetiletí) si tuto pozici uchovají.

---

⁶⁸ Obecně jmenný

- 5) Renaissance – některá zapomenutá jména se postupem času vrací do módy. Též k ní ale nemusí dojít.

„Na oblibě jmen je možno pozorovat i jakýsi vývoj ve spirále, tj. uplatnění zákona negace negace.“⁶⁹ Ukazuje se tedy, že vývoj vede k rozšiřování repertoáru a zároveň odstraňování inflace nejčastěji zapisovaných jmen.

„V každé zemi však existuje řada jmen, která všem módním výstřelkům odolávají a jsou oblíbena téměř pořád. U nás to jsou v celé současné žijící populaci podle počtu jejich nositelů především tato jména: *Josef, Jiří, František, Jaroslav, Jan Miroslav, Petr, Pavel, Milan, Martin, Václav, Ladislav, Vladimír, Karel, Zdeněk, Michal, Tomáš, Stanislav, Antonín, Roman*. Pořadí rozšířenosti ženských jmen v celé žijící populaci je následující: *Marie, Anna, Jana, Eva, Helena, Věra, Hana, Alena, Zuzana, Božena, Lenka, Ludmila, Jaroslava, Jarmila, Marta, Martina, Zdeňka, Petra, Vlasta, Jiřina*.“⁷⁰

---

⁶⁹ KNAPPOVÁ, M. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1989. ISBN 80-200-0167-0, s. 74.

⁷⁰ KNAPPOVÁ, M. *Jak se bude vaše dítě jmenovat?*. Vyd. 3. (dopl. a přeprac.). 2002. ISBN 80-200-0775-X, s. 27.

1.7 Volba jména

V současné době již u nás nová rodná jména nevznikají. „Při pojmenovávání nového lidského jedince se totiž jeho budoucí jméno morfeematicky neutváří, ale je vybíráno a posléze vybráno z již existujícího repertoáru antroponymních forem.⁷¹ Ten se přirozeně může rozšiřovat, ovšem nikoli morfeematickým utvářením antroponymní formy, ale přejímáním již existujících, hotových antroponymních forem. Tzn., že ten, kdo pojmenovává nově narozeného jedince např. jménem *Tomáš*, neutváří toto pojmenování nově a k tomuto účelu, nýbrž vybírá toto jméno již z existujícího souboru křestních jmen.“⁷²

Rodné jméno, které dítěti dáme, je jedním z prvních slov, které rozeznává, děje se tak daleko dříve, než pochopí slůvko „já“. Je proto záhodno jeho výběru věnovat náležitou pozornost.

„Volba určité formy jména typická pro jistou sociální skupinu byla (a v některých územích světa, např. v Íránu, dosud je) závazným vyjádřením příslušnosti k určité sociální vrstvě, stavu nebo třídě, a tím zároveň i výrazem podřízenosti a loajality k vládnoucí třídě a její ideologii.“⁷³ „Např. v sanskrtě byla druhá část složeného osobního jména závislá na kastě, z které nositel jména pocházel – třeba u brahmánů to byla mj. složka – *deva* (bůh): *Jagd-deva*, u kupců *datta* (darovaný) a – *bhuti* (úspěch), u nižší kasty – *dassa* (otrok).“⁷⁴

---

⁷¹ Termín „propriální antroponymní, forma“ užíváme tehdy, neodkazuje-li forma, kterou chápeme jinak jako vlastní jméno, k nějakému konkrétnímu referentu (nositeli), ale když je pouhým „obecným“ označením nebo jménem nějakého vlastního jména. Termín „vlastní jméno“ používáme tehdy, odkazuje-li forma ke konkrétnímu referentu

⁷² MITTER, P. *Onyma a jejich význam pro popis současného jazyka (Propria v systému mluvnickém a slootovorném. ČJL, 51, 2000-2001, s. 50-51.*

⁷³ KNAPPOVÁ, M. *Rodné jméno v jazyce a společnosti. 1989. ISBN 80-200-0167-0, s. 76.*

⁷⁴ KNAPPOVÁ, M. *Rodné jméno v jazyce a společnosti. 1989. ISBN 80-200-0167-0, s. 95.*

Někteří rodiče se domnívají, že výběrem správného jména mohou předdefinovat vztah okolí k pojmenovanému. Podle Richarda Wisemana⁷⁵ má právě rodné jméno do jisté míry určující schopnost naší úspěšnosti a vztahu okolí k nám. Tvrdí, že naše jméno ovlivňuje náš život víc, než by se mohlo zdát; je jedním z hledisek, dle kterého lidé, kteří nás důkladně neznají, smýšlejí o naší povaze. Jméno má podle Wisemana dokonce vliv na výběr životních partnerů.

Aby Wiseman nějak podložil své tvrzení, učinil výzkum, kterého se účastnilo 7000 dobrovolníků. „Všichni dobrovolníci si měli představit situaci, kdy se mají setkat se skupinou žen a mužů. Každý dostal seznam čtyřiceti různých jmen a poté měl každý napsat, nositel kterého jména bude v životě úspěšný, který bude sexuálně přitažlivý, či naopak komu hrozí, že zůstane na ocet. Výsledky byly zajímavé. U lidí, kteří se jmenují Lucy nebo Jack, dobrovolníci předpokládali, že v životě budou mít velké štěstí. Přitažliví pro druhé pohlaví byli nositelé jmen Sophie a Ryan. Úspěch v kariéře pak čeká Elisabeth a Jamese. A jak to vypadalo na druhém pólu pomyslné tabulky? Za smolaře se dají považovat lidé pojmenovaní Helen a John. Žádnou velkou díru do světa neudělají ani Lisa s Brianem. Partnera by podle tohoto výzkumu měli obtížně hledat Ann a George.“⁷⁶

Jiný výzkum zase potvrdil, že se jméno podílí na naší celkové osobnosti, jak ji vnímá okolí: dobrovolníkům byla ukazována stejná fotografie téže ženy, vždy jí ale bylo přiřazeno jiné jméno. Čím bylo jméno atraktivnější, tím spíše byla žena považována za hezkou.

Kritéria pro výběr rodného jména lze rozdělit na objektivní a subjektivní. Objektivními kritérii rozumíme zpravidla obecně uznávaná, tedy epochou (generací) daná, hlediska výběru jména. „Volba rodného jména je zpravidla v každé době sociálně (a ideologicky) příznaková. Pojmenovací podmínky a motivační podněty volby jména jsou odrazem sociálních, ekonomických, ideových, politických, kulturních, jazykových, (mezi)národních aj. veřejných

---

⁷⁵ Britský psycholog působící na Hertfordshireské univerzitě

⁷⁶ JANDA, M. *Chcete mít úspěšné dítě? Vyberte mu správné jméno!* 21. století (19. 06. 2008).

Dostupné na: <http://www.21stoleti.cz/view.php?cisloclanku=2008061908>

[3. února 2010]

i soukromých poměrů, ve kterých rodiče v dané společnosti žijí, a jsou jimi podmíněny.⁷⁷ Nadto lze v některých jménech vysledovat i jejich ideologickou či náboženskou vázanost.

Subjektivní hlediska jsou naplňována představou jednotlivců o estetické hodnotě jména a o jeho funkčnosti z různých pohledů. Z tohoto hlediska rozlišují jednotlivé typy jmen i jednotlivé generace, sociální skupiny, rodinné klany i národy.

„Vítězí ten motivační podnět (často i za součinnosti vlivů jazykových), který se jeví jako nejzávažnější (ať již z důvodů rozumových nebo citových); obvykle to souvisí i se vzděláním, sociálním postavením, inteligencí, národnostními a rodinnými poměry, místem bydliště, věkem, mentalitou, popř. i náboženským vyznáním rodičů. Tento vítězný motiv se zároveň stává jistým zdrojem informace o postojích a názorech rodičů k soudobé společnosti.“⁷⁸

1.7.1 Objektivní faktory ovlivňující volbu jména

Mezi objektivní faktory ovlivňující volbu rodného jména tedy můžeme zařadit **bydliště rodičů**, jejich **mentalitu** a **IQ**. Dále se při pojmenovávání projevuje **sociální postavení** a **rodinné poměry** rodičů. Ukázalo se například, že jména převzata z latinskoamerických telenovel dávají matky z nižších sociálních tříd – tedy matky, které mají na sledování sáhodlouhých seriálů čas (viz výše).

Nemalý vliv na volbu jména má i **vzdělání**. Knappová jak ve *Jméno v jazyce a společnosti* (1989), tak v *Jak se bude vaše dítě jmenovat* (2002) považuje za obecně platné, že rodiče se základním vzděláním a středním bez maturity dávají přednost jménům tradičním, považovaným za „česká“, a dále nápadným, nově pronikajícím cizím jménům. Středoškolsky vzdělaní rodiče s maturitou a vysokoškoláci upřednostňují nově oživovaná jména, která mají v češtině dlouhou tradici z minulosti, popř. jsou známa z literatury i dějin apod.

Dalším sociálním faktorem, který ovlivňuje volbu jména je **věk** rodičů. Knappová (1989) ve své studii na závislost mezi věkem matky a volbou jména pro novorozence sice dokládá existenci této závislosti. Nicméně musíme mít na

---

⁷⁷ KNAPPOVÁ, M. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1989. ISBN 80-200-0167-0, s. 132.

⁷⁸ KNAPPOVÁ, M. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1989. ISBN 80-200-0167-0, s. 127.

paměti, že závěry jsou zprůměrované a nejsou tedy aplikovatelné na každého jedince zvlášť. Nadto se výše zmíněná studie zabývá pouze matkami ve věku 15 -17 let, 20 – 25 let, 30< let; záměrně tedy opomíjí kategorii matek ve věku 18-20 let a kategorii matek ve věku 25-30, kterou se bude zabývat právě tato práce.

Obecně lze říci, že starší matky přistupují k volbě jména pro svého potomka zodpovědněji a uvážlivěji.

U mladistvých matek, tedy u matek, které ještě nedosáhly věku 18 let, se zase s vyšší frekvencí objevuje výběr jména po někom z rodiny, nejčastěji jednom z prarodičů. Tento jev je dán malou finanční i psychickou nezávislostí mladistvých matek, jejichž těhotenství je většinou neplánované a obecně chápáno spíše jako nežádoucí. Výběrem jména někoho z rodiny si tak snaží rodinu jakoby usmířit a zajistit, alespoň dítěti, přízeň jmenovce.

Důležité jsou i **místní a náboženské zvyklosti**. Dříve se třeba dítěti dávalo jméno podle patrona nejbližšího kostela. V jistých místech je tak značně zvýšená koncentrace jednoho jména (viz výše).

V neposlední řadě se ve zvoleném jméně může odrážet i **povolání a zájmy** rodičů. Např. dle Knappové (2002) v 80. letech jméno *Alžběta* výrazně převažovalo u rodičů ze zdravotnictví, *Soňa* a *Vendula* u rodičů z oblasti průmyslu atd.

Nesmíme zapomenout ani na již výše zmíněnou **oblibu** jména.

1.7.2 Subjektivní faktory ovlivňující volbu jména

1.7.2.1 Rodinné zvyklosti

V některých rodinách je zvykem dávat dítěti jméno po někom z rodiny. Chlapec nejčastěji dostane jméno po otci či jednom z dědečků - častěji po otcově otci, děvče dostane jméno po matce či jedné z babiček - častěji matčině matce.

V takovém případě jsou jmenovci od sebe odlišováni užitím různých derivátů téhož jména. Mladšího jedince rodina zpravidla oslovuje zdrobnělinou (*Jana* – matka, *Janička/Janinka* – dcera). Existují i případy, kdy jsou jména v rodině **dědičností** zatížena natolik, že je pro cizího člověka (nečlena rodiny) obtížné a mnohdy až nemožné rozeznat, o kom právě jde řeč (*Heda*, *Hedvika*,

Hedinka, Hedička, Heduška). Přestože jsou tyto odvozeniny a jejich spojení s konkrétní osobou v rámci rodiny ustálené, dokáží je dešifrovat povětšinou jen příbuzní. (*Heda* – babička, *Hedvika* – vnučka, *Hedinka* – dcera, *Hedička* – sestřenice, *Heduška* – sestřenčina dcera).

„V dřívějších dobách se v šlechtických rodinách v Čechách první syn jmenoval zpravidla po dědovi, druhý po kmotrovi, třetí po otci. U dcer tomu bylo obdobně.“⁷⁹

Neobvyklé není ani tzv. **dědění křížem**. To znamená, že dívka dostane (pozměněné) jméno po otci a chlapec po matce (otec *Antonín* a matka *Martina* budou mít dceru *Antonii* a syna *Martina*).

V jiných rodinách zase trvají na tom, že každý člen bude mít svoje **unikátní**, v rodině se dosud nevyskytující, **jméno**.

V případě více sourozenců jim někteří rodiče dávají jména v **abecedním pořádku** (*Anděla, Barbora, Cecílie*) a jiní zase volí jména tak, aby všichni sourozenci měli **stejně iniciály** (*Matěj, Martin, Marek Novákovi*).

1.7.2.2 Jazykové vlivy

Důležitým hlediskem výběru jména pro potomka je **cizost** či **domáckost** jména.

Řada rodičů se snaží dávat svým dětem výhradně česká jména. Mnohdy je však představa o domáckých jménech naplňována jmény původem cizími, která u nás v průběhu vývoje zdomácněla a jsou tak považována za, na našem území, tradiční (viz výše).

Volba cizího jména může záviset buď na snaze rodičů udělat potomka zajímavým, nebo může jít o tendenci demonstrovat jinou národnost jednoho, popř. obou z rodičů či dítěte samotného. I v takovém případě by si ale měli rodiče rozmyslet, jak bude znít jméno jejich potomka. Pokud se třeba dítě, které převážnou část svého života stráví v českém prostředí, bude jmenovat jménem, se kterým neumí čeština zacházet, může mu tato skutečnost činit trvalé komplikace, a tím se i negativně podepsat na jeho psychickém vývoji.

---

⁷⁹ KNAPPOVÁ, M. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1989. ISBN 80-200-0167-0, s. 129.

Řešením (nejen) takových případů mohou být jména **internacionální** (*Alice, Viktorie, Martin*). Jsou u nich možné odlišné pravopisné varianty. „Jejich tvaroslovná a grafická podoba naznačuje, o kterou antroponymickou zónu a národní jazykovou sféru jde.“⁸⁰ (*Petr, Peter, Piotr*). Internacionální jména jsou oblíbená i u rodičů, kteří předpokládají, že se budou pohybovat na více jazykově různých územích. Ze stejného důvodu se někteří rodiče záměrně vyhýbají jménům s diakritikou.

Pro některé rodiče je důležité, aby se od jmen jejich potomků daly odvozovat libozvučné **zdrobněliny**.

Nemalý důraz je kladen i na celkovou **formu** jména. Jména jsou často volena tak, aby iniciály výsledného celku, jméno příjmení, tvořily aliterační (AA) (*Nikola Nováková*) či jinak, vzhledem ke speciálnímu postavení v abecedě, zajímavou dvojici (AB, AZ) (*Adam Balatka, Adéla Zimová*).

Pokud některý z rodičů trpí rotacismem⁸¹ či rotacismem bohemcem⁸², nedávají takoví rodiče, z obavy, že by jejich dítě mohlo ráčkovat, jména obsahující hlásky *r* a *ř*.

1.7.2.3 Psychologický aspekt

„Psychoonomastický přístup vychází z názoru, že rodné jméno má také konotativní význam, a v komunikaci imaginativní, emotivní a asociativní **konotace**.“⁸³ Výše jsme již uvedli různé psychoonomastické experimenty, které spočívaly v ukazování stejných fotek s jinými jmény. Z těchto pokusů sice nelze vyvozovat žádné obecně platné závěry o konotativní síle rodných jmen. Při volbě jména se však k tomuto aspektu často přihlíží.

Ke všem jménům, se kterými se někdy v životě setkáme – ať již osobně, nebo zprostředkovaně – si získáváme nějaký vztah. Nejdůležitější je přitom osobní zkušenost. Pokud například otce v mládí ve škole šikanoval hoch jménem Josef, těžko svého syna pojmenuje tímto jménem, jakkoli by jinak odpovídalo

---

⁸⁰ KNAPPOVÁ, M. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1989. ISBN 80-200-0167-0, s. 26.

⁸¹ Špatná výslovnost hlásky *r* – tzv. ráčkování

⁸² Špatná výslovnost hlásky *ř*

⁸³ KNAPPOVÁ, M. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1989. ISBN 80-200-0167-0, s. 58.

všem ostatním kritériím, která si otec k výběru jména pro svého potomka stanovil. Ale nemusíme chodit až tak daleko. Pokud třeba máme, kamaráda jménem Tomáš, který je ulhaný, nedáme svému dítěti jméno Tomáš, protože se budeme bát, že by negativní vlastnost chronického lhaní mohla mít spojitost se jménem. Naopak zase řada rodičů své děti pojmenovává podle svých přátel, na kterých se jim něco líbí v naději, že tuto vlastnost bude mít i jejich dítě.

Některá jména rodiče záměrně přecházejí, protože si je spojují s něčím jiným – např. jméno *Bruno* jim připomíná sousedova ovčáka a nedali by ho tudíž svému dítěti.

Zkušenost s nějakým jménem ale může být i přejatá. Mnoho rodičů se záměrně vyhýbá jménům, která v nich vyvolávají negativní konotace založené na předsudcích. Tyto předsudky jsou mnohdy vybudovány na již neexistujících předpokladech. Např. městský lid si spojoval jméno *Božena* s nižší inteligencí, protože se toto jméno kdysi dávalo převážně v nižších vrstvách a na vsích. Tuto skutečnost si nyní už málokdo uvědomuje; přesto si může jméno *Božena* zachovat jistý nádech méněcennosti i dnes.

Přes lidové tvrzení že jméno nedělá člověka, ale člověk si dělá jméno, můžeme shledat jistou míru **stigmatizace jménem**. Týká se především jmen užitých ve frazeologických souslovích *Filip* (*míti Filipa*), *Jakub* (*Kuba* = prostřáček, popleta) *Matěj* (*je to Matěj* = popleta) a v ustálených spojeních či významech *Jan* (*hloupý Honza*), *Dorota* (prodejná), nebo známá z historie *Adolf* (spojuje se s nacistickým diktátorem).

Nesmíme opomenout ani **podmíněnost osobnosti jménem**. Často můžeme slyšet o lidech, kteří „dostáli svému jménu“ (podivínský *Ervín*, dětská *Zlatuška*, tvrdý *Bivoj*). Takový jev je označován latinským slovním spojením **nomen omen**.⁸⁴ Kdyby totiž Bivoj se svým jménem byl ustrašený a plachý, mohlo by to působit komicky a vytvářet mu nesčetné potíže. Stejně je to i například s *Jaruškou*.⁸⁵ Rodiče unesení malým roztomilým miminkem zapomněli, že z Jarušky jednou vyroste dospělá žena, která by mohla chtít budit respekt. Protože

---

⁸⁴ Pojmenování, které vystihuje, které je příznačné pro jeho nositele (viz Slovník spisovné češtiny) (učená *Scholastika* (*Školastika*)). Může se týkat i příjmení (*Pokorný*, který je opravdu pokorný, optimistka *Veselá*), nebo spojení jména či příjmení spolu se zaměstnáním (botanik *Věvička*, zubař *Kousal*). (viz dále)

⁸⁵ Jaruška jako základní kodifikovaná podoba jména (nikoli hypokoristikum)

ale s takovým jménem je to obtížné, užívá Jaruška raději infantilní formu vyjadřování. Takoví lidé proto volí snazší variantu vyrovnání se se svým jménem. Jejich jméno tak zapříčiní některou jejich vlastnost.

1.7.2.4 Jiná hlediska

S ohledem na unikátní zvyk na našem území **slavit i jmeniny** vybírají rodiče mnohdy jméno pro svoje dítě tak, aby padlo na jinou část roku než jeho narozeniny nebo jiné svátky (např. Vánoce). Dalším hlediskem výběru může být skutečnost, zda je či není jméno uvedeno v kalendáři.

„Kalendář (především tzv. civilní) se jmény u nás dnes zároveň funguje jako široce rozšířená pomůcka sloužící k výběru jména pro nově narozeného občanka. V současné době v ČR vydávají kalendáře se jmény také různé církve (nejznámější z nich je katolický kalendář), ojediněle i některé další organizace. Největším vydavatelem tzv. civilních (tedy necírkevních) kalendářů jsou Obchodní tiskárny, a.s., v Kolíně. Podoba, resp. úprava kalendária se v tiskárnách připravuje za odborné účasti kalendářní komise, která při vydavatelství kalendářů pracuje. V ní jsou kromě představitelů jmenované organizace jako poradci též zástupci Ministerstva vnitra ČR (civilněsprávního úseku), Ministerstva kultury ČR, jazykovědci – onomastikové a další odborní spolupracovníci (...) (...) Komise se snaží o to, aby se v kalendáři uváděla jména vžitá, běžná a užívaná – kalendář je tedy do jisté míry odrazem dobové společenské obliby rodných (křestních) jmen. Podkladem pro zařazování nových jmen do kalendáře je především sledování matričních zápisů, tj. zjišťování, která jména rodiče vybírají pro své nově narozené děti (a naopak, která jména se dlouhodobě nezapisují, vycházejí z obliby) a dále sledování rozšířenosti jednotlivých jmen v celé žijící populaci (vychází se přitom z registrace obyvatel ČR).“⁸⁶ Přednostně jsou přitom z kalendáře vyřazována ta jména, která se v něm objevují vícekrát⁸⁷ – což je

---

⁸⁶ KNAPPOVÁ, M. *Jak se bude vaše dítě jmenovat?*. Vyd. 3. (dopl. a přeprac.). 2002. ISBN 80-200-0775-X, s. 47–48.

⁸⁷ Některá až čtyřikrát. Knappová (2002) uvádí několik vícekrát v kalendáři se objevujících jmen, která byla vyřazena v letech 1961 – 1995 : Alexandra, Albert, Albín, Ambrož, Benedikt, Bohuslav, Čestmír, Emil, František, Karel, Lubomír, Pavel, Petr, Řehoř, Stanislav, Tomáš, Alžběta, Božena, Jana, Jarmila, Marie, Markéta, Marta, Milada, Růžena, Věra.

pozůstatek po datování jmen dle údajné smrti světců tohoto jména (např. Jan: 27.ledna Jan Zlatoústý, 16. května Jan Nepomucký).

Problém je v tom, že od r. 1991 již nepodléhá žádnému schvalování a záleží na podnikateli, jaká jména se rozhodne do svého kalendáře umístit (musí přitom ale respektovat státní a jiné svátky, dny pracovního klidu a jiné významné dny. Pokud tak vysněné jméno potomka v kalendáři, a to ani v cizím, nenajdete, můžete si datum jeho jmenin stanovit sami a dokonce kvůli němu sestavit vlastní kalendář. Obvyklejší praxí v tomto případě ale je slavení svátku v den, kdy mají svátek jedinci s obdobným jménem (*Anita* – 26. července - *Anna*), nebo v den, ve který slaví svátek jedinci nepřechýlené varianty jména (*Emanuela* 26. března – *Emanuel*).

Aby se vyhovělo požadavku dnešní doby, byla na některé dny pak zkusmo zařazena jména dvě (14. března *Rút/Matylida*, 16. března *Elena/Herbert*, 10. července *Libuše/Amálie* atd.)

Nemalé procento rodičů přihlíží při výběru jména k údajnému **významu** jména. Tj. k původnímu významu daného apelativa (*Kateřina* – čistá, cudná).

Někteří rodiče se chtějí nechat překvapit a nenechají si sdělit pohlaví očekávaného potomka. Můžou tak vybírat zvlášť jméno pro holčičku a zvlášť pro chlapce, nebo vybrat jméno vespole⁸⁸ (*René, Nikola*). Častější jsou ale formy hypokoristik (*Máca pro Marcel/ Martin i Marcela/Martina, Jára - Jaroslav/Jaromír i Jaroslava/Jaromíra, Kája - Karel i Karla/Karolína, Saša, Jindra, Lojza, Vlasta*).

1.7.3 Jak správně zvolit jméno

K výběru jména je potřeba přistupovat zodpovědně a uvážlivě. Jméno by spolu s příjmením mělo tvořit harmonický celek a je proto nutné ho tak kriticky posoudit.

Volba jména závisí na subjektivním vkusu jedince a jeho představách o estetické hodnotě. Ve spojení jméno příjmení ale existuje několik jevů, kterých bychom se měli vyvarovat:

---

⁸⁸ Obourodá jména vyjadřující jak mužské, tak ženské pohlaví. Neplatí pouze pro antroponyma, ale i pro apelativa (*krab* – ale už ne *krabice*)

- Je vhodné, pokud nejde o příbuzenskou linii, vyhýbat se kombinacím, které jsou všeobecně známé (*Němcová + Božena*, *Žižka + Jan*).
- Nedávat krátké jméno, připojí-li se ke krátkému příjmení (*Jan Zach*).
- Ani naopak jméno příliš dlouhé, pokud už příjmení má více slabik. (*Adriana Kovaříková*).
- Zbránit tomu, aby se jména spolu rýmovala (*Pavel Havel*)
- nebo aby byla podobná či snad dokonce stejná (*Pavel Pavlíček, Petr Petr*).
- Aby jména byla nesourodá – tzn. Nevybírat k typicky českému příjmení nápadné cizí jméno (*Aglája Vopajšlíková*) a naopak k cize znějícímu příjmení dávat typicky české rodné jméno (*Blažena Schwarzová*).
- Pozor bychom měli dávat i na obtížnou vyslovitelnost jména a příjmení ať je dána stejnou hláskou na konci rodného jména a na začátku příjmení (*Tomáš Šálek*), častým opakováním stejné samohlásky (*Helena Demeterová e-e-e-e-e*) nebo častým opakováním stejných či podobných souhlásek „Sotva byla dobře vybrána rodná jména k příjmením v těchto případech: *Čeněk Ševčík* (č-ň-š-č), *Stanislav Sezima* (s-s-s-z), *Jindřich Řeřicha* (-ř-ř-ř), *Zuzana Sasková* (z-z-s-s), *Žofie Žižlavská* (ž-ž-ž-s) a p.“⁸⁹
- Na paměti je také vhodné mít význam zvoleného jména . „, Nechci opakovat takové případy, jako že *Felix Šťastný* je „dvakrát šťastný“; každý nezná význam cizího jména (lat. *felix* = šťastný).“⁹⁰ Stejnětak *Viktor* (= vítěz) *Porážka* nebo *Běla Černá* by působili jako záměrná kuriozita.

⁸⁹ PÁTEK, F. *Křestní jména a příjmení*. In *Naše řeč* 31, č. 5-6, 1947, s. 118.

⁹⁰ Tamtéž

1.7.4 Jiné jméno

„Při každém vstupu do nové sociální situace a společenské skupiny může jedinec dostat (popř. si může zvolit) nové jméno, motivované podmínkami jeho sociální role a pozice.“⁹¹ Takovým jménem si pak může říkat sám, nebo jím být osločován ostatním – může ho užívat, jako by šlo o jeho jméno pravé. V oficiálních situacích jako je např. podpis smlouvy, ale musí uvádět to jméno, které má zapsáno v rodném listě, a to v plném znění. Dokud si člověk svoje jméno nezmění oficiálně (čemuž se budeme věnovat později), nese si ho s sebou.

V některých kulturách ale jméno takto stabilní charakter nemá. Jedincovo jméno se mění podle toho, jak prochází jednotlivými životními etapami.

Změna jména často symbolizuje nové členství v nějaké skupině a s ním přijetí pravidel skupiny. Příkladem mohou být mnišské řády, ale i gangy či jiná tajná společenství.

Hinduisté mají jména dvě – jedno známé a jedno **tajné**, které zná jen jeho rodina. Zabraňují tak případným nepřátelům tomu, aby jim ublížili pomocí manipulace s jejich jménem, se kterým se ztotožňují.

Z jiných důvodů zase lidé užívají **pseudonym** tj. umělecké jméno⁹². Můžou se tím snažit uchránit své soukromí utajením své pravé identity, nebo se jen prostě snaží prosadit s lépe znějícím jménem místo jejich „obyčejného“ (*Lucie Bílá – Hana Zañáková*). Na počátku 20. století se tak čeští dekadenti pokoušeli pozměněním svého jména navodit dojem svého aristokratického původu (*Jiří Karásek ze Lvovic*). Někdy se může jednat i o snahu skrýt své pravé jméno z jiných důvodů (*Otokar Březina – Václav Jebavý*).

Rozdíl mezi přezdívkou a pseudonymem je ten, že pseudonym si každý tvůrce obvykle vymýšlí sám o své svobodné vůli, kdežto přezdívky obvykle vymýšlejí a zavádějí lidé z okolí, a to někdy v dohodě s těmi, jichž se týkají, a jindy jsou dotčené osobě dokonce i vnuceny proti její vůli nebo používány bez jejího vědomí.

---

⁹¹ KNAPPOVÁ, M. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1989. ISBN 80-200-0167-0, s. 80.

⁹² Právo na pseudonym je jedno ze základních osobních práv - v případě literatury má autor právo rozhodnout, zda a jakým způsobem má být autorství autora při zveřejnění uvedeno. Ten, kdo by prozradil pseudonym autora, by se tak dopustil porušení zákona

1.8 Legislativní úprava

„Je třeba konstatovat, že z celé problematiky jazykové politiky je v oblasti legislativy největší pozornost věnována právě osobním jménům“⁹³

Každý stát má k regulaci rodných jmen svůj vlastní postoj. Většina států více či méně volbu rodných jmen nějakým způsobem usměrňuje. Zamezuje tak volbě jmen společensky či jinak nevhodných.

Například ve Francii svým potomkům mohou rodiče dát pouze jména obsažená v úředním seznamu. Pokud své dítě pojmenují některým starým bretoňským jménem (*Maiwen, Brann, Gwendal...*), nezaregistrují jej úřady jako občany státu. Ten na ně potom ani neplatí rodinné přídatky. Takové děti se ani nemohou ucházet o žádné diplomy a dokonce později ani uzavřít zákonný sňatek.

Regulace jsem se nevyhnula ani Číně. Důvod k ní byl ale ryze pragmatický. Rodiče svým potomkům totiž, ve snaze dát jim raritní, ale přesto tradiční jméno, často vybírali jména z tradičních čínských básní, které ale obsahovaly zastaralé a řídce užívané znaky. S těmito znaky si ale neuměl poradit moderní způsob zpracování osobních údajů; počítače je neznají, což je problém při výrobě tištěných osobních průkazů.

Nejčastěji se však omezení týkají pouze formy jména, nebo nejvyššího počtu zapsaných jmen (ČR 2, Polsko 2, Francie 4). Často také zákony určují, že ze jména musí jednoznačně vyplynout pohlaví dítěte.

Na druhou stranu ale existují země, ve kterých neexistuje žádné omezení ve výběru jména. Důkazem tohoto jevu může být Texasanka, která se jmenuje *Safety First* (Bezpečnost především); chlapci (také z USA), kteří se jmenují *Makaroni* a *Dobrounec*; či dvojčata se jmény *Astma* a *Pneumonia*. (více viz dále).

Kvůli zvláštním jménům dokonce venezuelské úřady uvažovaly, že omezí seznam povolených jmen na stovku nejčtetnějších. Objevovala se tam totiž často jména jako *Maolenin, Hochiminh, Arol Kiling* atd.

---

⁹³ KNAPPOVÁ, M. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1989. ISBN 80-200-0167-0, s. 38.

Problematika jmen je u nás legislativně upravena v zákoně o matrikách tj. zákon 301/2000 Sb. ve znění pozdějších předpisů, který vstoupil v účinnosti dne 1.7.2001. Poslední novelizace proběhla v roce 2008.

Následující informace pocházejí z toho zákona a souvisejících předpisů. Tato práce se však nebude zabývat jménem a jeho změnou v závislosti na změně rodinného stavu, nebo pohlaví. Informace budou pouze stručné s odkazem na příslušnou část již zmíněného zákona.

O zapsání či nezapsání jména do matriční knihy rozhoduje matrikářka. Jako kodifikační příručka, tedy jako vzor jmen možných zapsat bez dalšího jazykového dobrozdání, slouží kniha Miloslavy Knappové *Jak se bude vaše dítě jmenovat*, která obsahuje přes 11 000 jmen a jejich variant. Její součástí je i seznam jmen orientálních.

Pokud matrikářka odmítne požadované jméno zapsat, rodiče si musí na vlastní náklady zajistit doklad, že jméno existuje. Takovým dokladem mohou být historické či zahraniční dokumenty, ze kterých bude jasné, že požadované jméno existuje, a že forma, ve které rodiče jeho zápis požadují je základní, spisovná a pravopisně správná; nebo znalecký posudek.

Jedinou soudní znalkyní v oblasti jmen do nedávna byla, ministerstvem spravedlnosti jmenovaná jazykovědkyně, doktorka Miloslava Knappová. Od 1.1. 2010 tuto funkci může zastávat i onomastické oddělení ÚJČ.⁹⁴

Ti do měsíce vypracují posudek, v němž je kromě jiného popsán původ, varianty a význam požadovaného jména a hlavně doporučení, zda dané jméno zapsat či ne. O zápisu ale nakonec rozhoduje pouze matrikářka. Nikdy se ale doktorce Knappové, jak sama tvrdí, nestalo, že by matrikářka odmítla zapsat jméno, které doporučila.

„Pokud matrikář zápis odmítne, mohou se rodiče odvolat ke krajskému úřadu (resp. k pražskému magistrátu) a v případě dalšího neúspěchu podat správní žalobu. „O žádném takovém případě ale nevíme,“ říká Petr Vorlíček z tiskového oddělení ministerstva vnitra. A dodává, že pokud některá matrika určité jméno

---

⁹⁴ Ústav pro jazyk český. www.ujc.cas.cz

schválí, ministerstvo vnitra tuto informaci distribuuje i ostatním, aby věděly, jak příště postupovat.“⁹⁵

Zapsat přitom dle § 62 nelze jména zkomolená, zdobnělá a domácká. Fyzické osobě mužského pohlaví nelze zapsat jméno ženské a naopak. Dítěti nelze dát ani jméno neosobní (tj. označení věcí, dnů apod.). Matriční úřad dále nezapiše jméno, pokud je mu známo, že toto jméno užívá žijící sourozenec. To se však týká sourozenců obourodých – tedy takových, kteří mají společné oba rodiče. Pokud by např. pan Novák měl 3 syny, každého s jinou ženou, mohli by se všichni jmenovat Petr.

Dle § 18 odst. 2 mohou být dítěti zapsána dvě rodná jména, která nesmí být stejná (*Marie Marie*) nebo podobná (*Marie Mária*). Problém by však neměl nastat při zápisu jmen se stejným významem ale odlišným zněním (*Bohumil Gotlieb*). Dítěti, které není občanem a jehož rodiče nemají státní občanství České republiky, lze zapsat více jmen. § 27 říká, že v matričním dokladu se uvede jméno, popřípadě jména, v pořadí, jak jsou v matriční knize uvedena, a to i v případě ohlášení o užívání druhého jména (viz dále).

Pojmenovávání dvěma jmény u nás bylo povoleno až do 31. 12. 1949. Od 1.1. 1950 bylo na dobu přes 50 let (do 30. 6. 2001) povoleno dát dítěti pouze jedno jméno. To se řešilo užitím jmen zdvojených užívaných ve funkci jednoho jména, tj. dvou jmen spojených spojovníkem (*Jan-Jakub*). Osoby narozené v tomto období mohou prohlášením zvolit ke stávajícímu jménu jméno druhé (ne dvě nová jména). Za nezletilé činí prohlášení zákonní zástupci; u nezletilých starších 15 let je třeba jejich souhlasu - bez jejich souhlasu nemůže být druhé jméno zapsáno. Toto prohlášení lze učinit pouze jednou a nelze je vzít zpět.

Užívání jména, jež je zapsáno v rodném listu, a to v jeho plném znění, není jen občanovým právem nýbrž (v případě úředního styku) i povinností.

Zákon zakazuje matričnímu úřadu zapsat do knihy narození jméno dítěte, pokud se oba rodiče nedohodnou na jménu, popřípadě jménech dítěte do jednoho měsíce od narození dítěte, nebo jméno dítěti neurčí do jednoho měsíce

---

⁹⁵ KUČEROVÁ, K. *Výběr jména může být i bojem s byrokraty*. (17. 5. 2007). Dostupné na http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/vyber-jmena-muze-byt-i-bojem-s-byrokraty_11392.html [13. března 2010].

od narození dítěte, nebo určí dítěti jméno, popřípadě jména, které nelze do knihy narození zapsat; není-li jeden rodič znám, nebo je-li rodič pravomocným rozhodnutím soudu zbaven rodičovské zodpovědnosti, nebo je mu výkon rodičovské zodpovědnosti pozastaven, anebo je-li pravomocným rozhodnutím soudu rodič zbaven způsobilosti k právním úkonům nebo je jeho způsobilost k právním úkonům omezena, zapíše se jméno, popřípadě jména dítěte podle prohlášení druhého z rodičů. Pokud k tomu nedojde do 30 dnů, je matriční úřad povinen o této skutečnosti vyrozumět soud. V takovém případě, nebo v případě, že nejsou oba rodiče známi, je dítě pojmenováno podle pravomocného rozhodnutí soudu.

Dle § 72 si každý může změnit jméno. Jméno, popřípadě jména, nebo příjmení lze změnit fyzické osobě pouze na základě její žádosti, případně žádosti jejích zákonných zástupců. Změna jména se nepovolí, žádá-li fyzická osoba mužského pohlaví o změnu na jméno ženské, nebo naopak, žádá-li o změnu jména na jméno zkomolené, zdrobnělé, domácké, nebo na jméno, které má žijící sourozenec společných rodičů. Vzniknou-li pochybnosti o správné pravopisné podobě jména, je žadatel povinen předložit doklad vydaný znalcem. Dále není změna povolena v případě, že by byla v rozporu s potřebami a zájmy nezletilého.

1.9 Zvláštní jména a jejich osudy

Jak jsme již zmínili výše, někteří lidé jsou nositeli opravdu výjimečných jmen. Ta někdy mohou působit pouze výstředně, jindy až komicky.

Tak například dcery irského muzikanta Boba Geldofa se jmenují *Peaches Honeyblossom* (medový květ broskvoně), *Fixi Trixibelle*, *Pixie* a *Heavenly Hiranni Tigerlily*. Americký boxer George Edward Foreman, který má celkem 10 dětí (5 dcer a 5 synů) své syny pojmenoval *George - George Jr, George III, George IV, George V, a George VI*. Dcery amerického muzikana Franka Zappy se jmenují *Diva Muffin* (Primadona Buchtička (muffin)) a *Moon Unit* (Měsíční Jednotka). Tak bychom mohli pokračovat ještě dlouho, a to nejen v případech známých osobností.

Existují i lidé, kteří se jmenují *Twilight* (Soumrak), *Sailor* (Námořník), *Sugar* (Cukr), *Peace* (Mír) nebo *Violence* (Násilí), *Compañía Holandesa* (Holandská Společnost) či dokonce *Number 16 Bus Shelter* (Zastávka autobusu číslo 16).

Nezřídka jsou i případy, kdy lidé nosí jméno nějaké obchodní značky: *Lego, Google, Cannon, Armani, Courvoisier* nebo *Xerox*. Chlapecká jména pak jsou poměrně často inspirována jmény automobilů: *Pontiac, Chevrolet* ... atd.

Zvláštních jmen máme ale i u nás dost. Tak například u nás žijí lidé, kteří se jmenují *Věda, Aurora, Jitruše, Jizerka, Něžza, Afro, Pišta, Jorika, Jetřich, Ksenie* (3)⁹⁶, *Zoroslav* (6), *Radegast* (3), *Scholastika* (5) *Andělín* (4), *Rybana* (7), *Vjekoslav* (7), *Pěvuše* (13), *Jasoň* (20).

Neméně zajímavá jsou i spojení rodného jména s příjmením⁹⁷. Poměrně známá jsou jména jako *Pětiletka Koniprdová, Biserka Vondrušková, Narcis Samec, Winnetou Milenko, Vinetue Chlupatý, Tomáš Fuk* nebo *Sergej Omrđ*.

---

⁹⁶ Čísla za jmény v závorkách uvádějí počet žijících nositelů jména na našem území. Tato čísla jsou zde uváděna, protože je zářezující počet nositelů tohoto jména, o kterém by se dalo předpokládat, že bude zcela jedinečné (zdroj: ČSÚ)

⁹⁷ Všechna následující jména jsou reálná jména existujících nositelů, která lze dohledat. Jejich seznamu bylo dosaženo pročítáním telefonních seznamů, pročítáním matrik a dlouhotelým sběrem

Méně známá už jsou jména jako *Arpád Žalud*, *Joshua Zrzavý*, *Věkoslav Šmikmátor*, *Anděl Oukrop*, *Revoluce Vítězná*, *Naděje Jablková*, *Venuše (1320!) Bumbálková ...*atd.

Teprve dlouholetým sběrem se dostaneme i k případům jmen, která působí opravdu komicky jako *Pirožka* (5 a ve formě *Piroška* 28) *Máslová*, *Tekla* (48) *Řídká*, *Jaromír Princ* (představující se zásadně ve formě příjmení rodné jméno), *Mojmír Udatný*, *Sázava Skálová* nebo *Anděla Ďábelská*.

Své o životě s takovým jménem bude vědět i *Theodor Hroch*, který vážil 150 kg. Rodiče často neuvažovali o tom, jak se bude jejich dítěti se jménem, který mu dají žít. Například když manželé Hartovi dali svému synovi jméno *Lev*, udělali z něj tak dvojitou šelmu a terč posměchu spolužáků (*Lev Hart*).

Na zajímavosti jméno v některých případech přibere, pokud se spojí s příznačným povoláním (již výše jsme zmiňovali *nomen omen*). Za příklad můžeme uvést ředitele botanické zahrady v Praze *Dr. Václava Větvíčku*, bývalého náčelníka horské služby *Rudolfa Chlada*, sexuologa MUDr. *Šuka*, gynekologa MUDr. *Šťourače*, obchodního ředitele parfumerií *Fann Voňavku*, účetní *Halířovou*, předsedu sdružení regulovaných nájemníků *Stanislava Křečka*, očního lékaře *Slepánka*, zubařku *Kazíkovou*, ortopeda *Nožičku*, majitele pohřební služby v Jablonci nad Nisou pana *Kopala* nebo šéfredaktorku časopisu *Diaživot*, který vydává Svaz diabetiků *Jaroslavu Sladkou*.

Regulace rodných jmen v některých zemích dokonce v několika případech vyvolala soudní spor.

„Švédským rodičům udělil soud v Halmstadu v roce 1996 pokutu za to, že do 5 let věku dítěte narozeného v roce 1991 nezaregistrovali jeho jméno (rodiči zvolené jméno úřady odmítaly zaregistrovat). V reakci na uložení pokuty a na protest proti švédským zákonům o pojmenovávání se rodiče pokusili zaregistrovat jméno *Brfxccxxmnpccclllmmnprxvclmncssqlbb11116* s výslovností „Albin“. Soud jméno odmítl a trval na zaplacení pokuty. Soud zamítl rovněž změnu pravopisu jména na pouhé „A“ (...)

(...) V roce 2009 úřady na jihu Švédska podle listu *Local* zakázali rodičům dát dítěti jméno *Alláh* s odůvodněním, že takové jméno by mohlo nositele urážet nebo by mu mohlo způsobit nepříjemnosti. V kraji *Jämtland* úřady a soudy

zakázaly dát chlapci jméno *Q* s odůvodněním, že jméno nesplňuje základní lingvistické požadavky, avšak po námitce rodičů, že chlapec na jméno slyší, na konci září 2009 švédský nejvyšší soud zamítavé rozsudky zrušil a jméno tak potvrdil.⁹⁸

U nás se zase mediálně známým stal případ dívky, kterou rodiče chtěli pojmenovat *Půlnoční bouře*. Úřady však odmítly toto jméno zapsat. Protože rodiče dívku úředně nezaregistrovali a nenechali očkovat, byla jim odebrána. Nakonec však rodiče dívce našli lékaře a dcera jim byla navrácena. Její oficiální jméno zní Eliška Gaia.

Složitým procesem prošli i manželé Dajmalovi, kteří chtěli svému synovi dát starozákonní jméno *Reuel*. Přestože toto jméno nosil i například J.R.R. Tolkien ho matrika odmítla zapsat. I tento případ skončil soudem.

Někteří nositelé takovýchto neobvyklých jmen, která jim rodiče vybrali, si pak jména složitě mění za méně nápadná. Na Novém Zélandu dokonce soud ustanovil opatrovnictví nad devítiletou dívkou, která si své jméno chtěla změnit proti vůli svých rodičů – jmenovala se *Talula Does The Hula From Hawaii* (Talula Tančí Havajské Hula).

Oproti tomu jiní si chtějí změnou svého jména dodat výjimečnosti; jako třeba devatenáctiletý Brit, který se původně jmenoval *George Garrat*. Jeho jméno mu přišlo obyčejné a nudné. Nechal si ho tedy za pouhých 10 liber změnit na *Captain Fantastic Faster Than Superman Spiderman Batman Wolverine Hulk And The Flash Combined* (Kapitán Fantastický Rychlejší než Superman Spiderman Batman Wolverine Hulk a Flash dohromady), čímž se stal nositelem jednoho z nejdelších jmen světa.

„Nejdelší jméno na světě drží jistý Němec, který emigroval do Philadelphie (Pennsylvania). Jeho jméno se skládá z 1 rodného jména, 26 středních jmen a 1 příjmení o 597 znacích. Zajímavostí jsou křestní jména, která začínají na všechny písmena anglické abecedy, konkrétně tedy: *Adolph Blaine Charles David Earl Frederick Gerald Hubert Irvim John Kenneth Loyd Martin Nero Oliver Paul Quincy Randolph Sherman Thomas Uncas Victor Willian Xerxes Yancy Zeus*

---

⁹⁸ http://cs.wikipedia.org/wiki/Regulace_rodn%C3%BDch_jmen (23.12.2009). [19. března 2009].

Nyní přejdeme k příjmení, které je neméně zajímavé a o mnoho bizarnější. Jeho příjmení, které má mimochodem zapsané v pase, zní:

*Wolfeschlegelsteinhausenbergerdorffvoralternwarengewissenschaftschaferswesen ch
afwarenwholgepflegeundsorgfaltigkeitbeschutzenvonangereifenduchihrraubgiriigf
eindewelchevorralternzwolftausendjahresvorandieerscheinenbanderersteerdeem
meshedrraumschiffgebrauchlichtalsseinursprungvonkraftgestartseinlangefahrthin
zwischensternartigraumaufdersuchenachdiesternwelshegehabtbewohnbarplanete
nkreisedrehensichundwohinderneurassevanverstandigmenschlicheitkonntevortpfl
anzenundsicherfreunanlebenslamdlichfreudeundruhemitnichtefurchtvorangreife
nvonandererintelligentgeschopfsvonhinzwischensternartigraum Senior. Známí
a přátelé mu říkají Mr. Hubert Wolfe, oficiálně je však Hubert Blaine
Wolfeschlegelsteinhausenbergerdorff, Sr.“⁹⁹*

---

⁹⁹ <http://www.nejdelsi.cz/j/jmeno/> [25. března 2009].

2 VÝZKUM

V následující části se budeme věnovat rodným jménům v praxi. Výzkum obsahuje čtyři části, z nichž dvě se věnují faktorům ovlivňujícím volbu rodného jména a jedna vztahu nositelů ke svému jménu. Další část se pak zabývá otázkou, nakolik je žádoucí, aby stát zasahoval do volby rodných jmen.

Části, které se věnují faktorům, které ovlivňují rodiče při výběru jména, se zabývají pouze subjektivními faktory – tedy faktory, které si rodič při volbě jména explicitně uvědomuje. Není v nich tedy zahrnuto bydliště, náboženské vyznání atd. (viz Objektivní faktory ovlivňující volbu rodného jména).

2.2 Žádoucnost regulace rodných jmen

Výzkum byl proveden ve dvou městech - Praze a Liberci. V každém městě se výzkumu zúčastnilo 150 respondentů. Poměr mužů a žen byl zhruba vyrovnaný. Šetření bylo prováděno v prosinci 2009 a nezohledňovalo věk respondentů. Výsledky v procentech jsou zaokrouhleny na celá čísla.

2.2.1 Zadání dotazníku

Dobrý den,

ráda bych Vás požádala o spolupráci při vyplňování dotazníku na téma *Zákonná regulace rodných (křestních) jmen*. Tento dotazník poslouží jako součást mé diplomové práce na téma *Jméno jako sociokulturní fenomén*.

Děkuji Vám za čas, který budete vyplňování dotazníku věnovat.

Markéta Henyšová

1. Jste ☐ muž

☐ žena

2. Místo Vašeho bydliště

.....

3. Má podle Vás stát regulovat volbu rodných (křestních) jmen?

☐ ano

☐ ne

☐ nevím

4. Proč?

.....

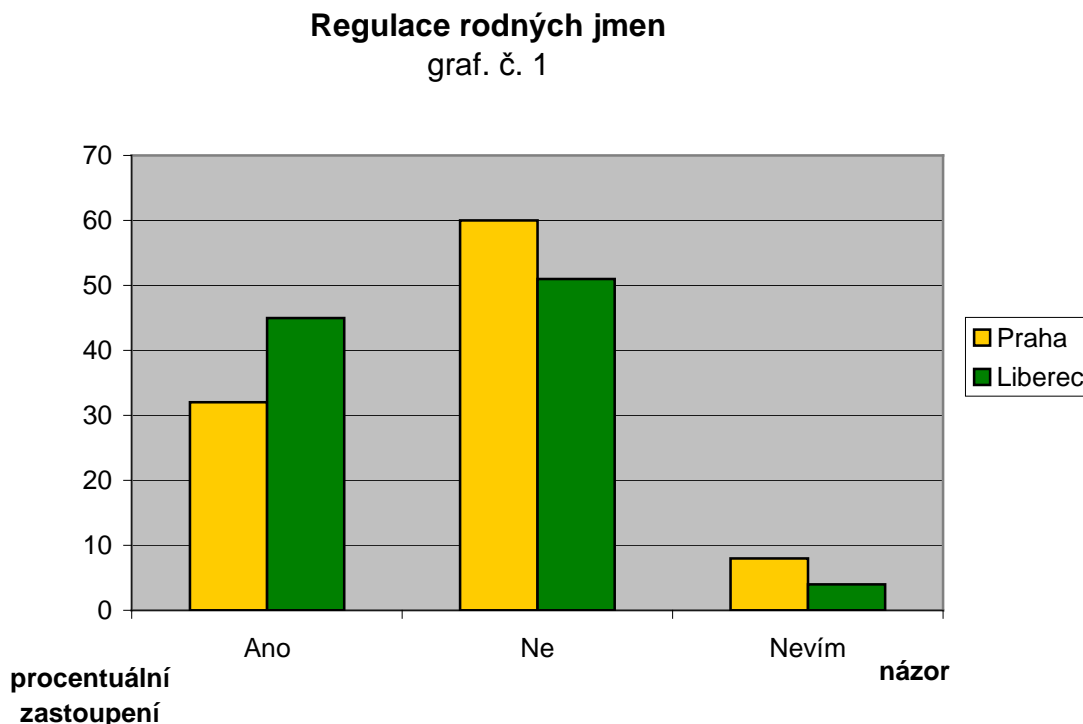
.....

2.2.2 Stanovení hypotéz

1) Většina bude proti regulaci rodných jmen státem.

2) Výraznější odpor k regulaci bude v Praze.

2.2.3 Vyhodnocení dotazníku

Hypotéza č. 1 je grafem č. 1 potvrzena. K odpovědi *ne* zaznělo v doplňující otázce *proč* odůvodnění typu: *co je státu do toho, jaké dám svému dítěti jméno*. Na druhou stranu odpověď *ano* byla nejčastěji doplňována poznámkou, že *ano, ale jen do jisté míry*. Jako vysvětlení odpovědi *ano* se nejvíce objevovalo, že je *vhodné zabránit prosazování příliš extravagantních jmen*.

Vysoký počet odpůrců regulace rodných jmen státem je do jisté míry dán neznalostí poměrů. Nemalé procento lidí si například myslí, že mohou potomka pojmenovat pouze jménem, které je uvedené v kalendáři či pouze českým jménem atd.

Hypotéza č. 2 je grafem taktéž verifikována. Výraznější odpor k regulaci jmen v Praze může být dán buď větší koncentrací obyvatel a tudíž potřebou širšího repertoáru k zachování rozlišovací funkce jména, nebo kosmopolitnější povahou Prahy. Spolu s vyšším výskytem lidí jiné národnosti je vyšší i potřeba dávat jména u nás neobvyklá, se kterými ale může být problém.

2.3 Faktory ovlivňující volbu jména - dospělí

První část výzkumu se věnuje faktorům ovlivňujícím výběr rodného jména pro své potomky u věkové kategorie 25-35 let. Tato kategorie byla vybrána, protože je u ní nejpravděpodobnější, že v nejbližší době bude potomstvo plodit.

Výzkumu se celkem zúčastnilo 550 respondentů ze dvou krajů (Hl. m. Prahy a Libereckého kraje), z nichž 37 % bylo mužů. Odpovědi respondentů z obou krajů však byly natolik podobné, či snad dokonce totožné, že výsledky nebudou v první části dále dle krajů rozrůžňovány.

Šetření bylo prováděno pomocí dotazníků, které byly sbírány v období listopad 2009 – únor 2010. Dotazník byl rozdělen na kategorie motivací, ovlivňující výběr jména, které se dále dělily na jednotlivé motivy.

Pomocí těchto dotazníků se pokusíme zjistit nejen celkovou motivaci volby rodného jména, ale *konkrétní* motivy, které jsou nejčastější a nejzávažnější.

Výsledky v procentech jsou zaokrouhleny na celá čísla. Procentuální podíly v jednotlivých kategoriích jsou podílem právě daných kategorií nikoliv celého výzkumu (např. *dle přátel* - 7%, je 7% z kategorie *Individuální podněty* nikoliv všech dotazovaných).

2.3.1 Zadání dotazníků dospělým

Dobrý den,

ráda bych Vás požádala o spolupráci při vyplňování dotazníku na téma *Faktory ovlivňující volbu rodného jména*. Tento dotazník poslouží jako součást mé diplomové práce na téma *Jméno jako sociokulturní fenomén*.

Děkuji Vám za čas, který budete vyplňování dotazníku věnovat.

Markéta Henyšová

I. Věk .....

II. Pohlaví

☐ žena

☐ muž

III. Rodné/á (křestní) jméno/a pro případného potomka mužského pohlaví
.....

IV. Rodné/á (křestní) jméno/a pro případného potomka ženského pohlaví
.....

V. Podle čeho jste tato jména volil/a ? (Napište např. Eliška 3a, Karel 3b)

1. Ještě nikdy jsem o tom nepřemýšlel/a

2. Rodinné zvyklosti

a) po otci

b) po dědečkovi

c) po matce

d) po babičce

e) po jiném příbuzném (vypište).....

3. Jazykové vlivy

- a. dle možných zdrobnělin a domáckých podob
- b. národní charakter jména
- c. cizí charakter jména
- d. internacionální (mezinárodní) charakter jména

4. Formální vlivy

- a. neobsahuje diakritiku (háčky a čárky)
- b. délka jména
- c. neobsahuje vybrané hlásky (vypište)

.....

5. Obliba jména

- a. jméno je časté (oblíbené)
- b. jméno je originální (méně časté)
- c. podle populární osobnosti či jejího potomka
- d. podle televizní, filmové, písňové, románové apod. předlohy

6. Individuální podněty

- a. jméno se mi prostě líbí
- b. podle přátel či jejich potomků
- c. podle významu jména
- d. náhodně vybrané jméno

7. Jiný důvod (vypište)

.....

2.3.2 Stanovení hypotéz

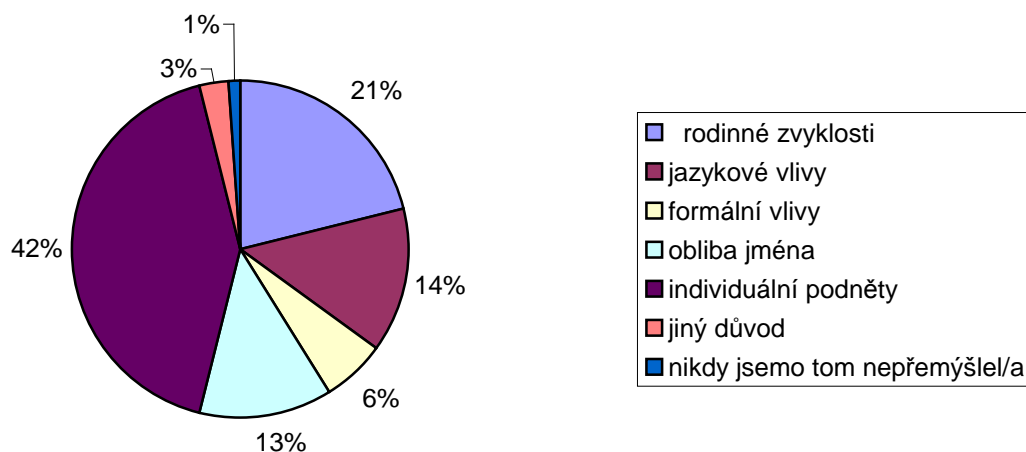
Hypotézy, které chceme výzkumem verifikovat, či falzifikovat jsme stanovili následovně:

- 1) Většina již o jménu pro svého potenciálního potomka někdy přemýšlela.
- 2) Za nejdůležitější bude považována kategorie individuálních podnětů.
- 3) Rodinné zvyklosti ztrácí svůj vliv.
- 4) Nejčastějším motivem bude *jméno se prostě líbí*.
- 5) V případě rodinných zvyků se bude převážně jednat o chlapecká jména.
- 6) Častěji se bude dědit jméno po mužské části rodiny – zejména pak po otci.
- 7) Dívčí jména budou častěji dávána podle ženských a chlapecká podle mužských jmen v rodině.
- 8) Vlivem častějších internacionálních styků poslední doby bude zvýšena i tendence dávat internacionální jména.
- 9) Rodiče budou dávat přednost jménům, která považují za česká.
- 10) Kvůli obavě ze špatné výslovnosti se budou rodiče vyhýbat jménům obsahujícím vybrané hlásky; zejména pak hlásky r a ř.
- 11) V kategorii *oblíba jména* bude nejčastějším motivem *jméno je časté (oblíbené)*.
- 12) Nejčastěji budou volena jména, která v předchozím roce obsazovala horní příčky v žebříčku nejčastěji volených jmen.

2.3.3 Vyhodnocení dotazníků

Hypotézy 1, 2 a 3 mají být verifikovány či falzifikovány grafem 1.

Motivace volby jména - dospělí
graf č. 2

Z grafu vyplývá, že pouhé jedno procento dotázaných ještě nikdy neuvažovalo o jméně pro svého potenciálního potomka. Tím se potvrzuje hypotéza č.1.

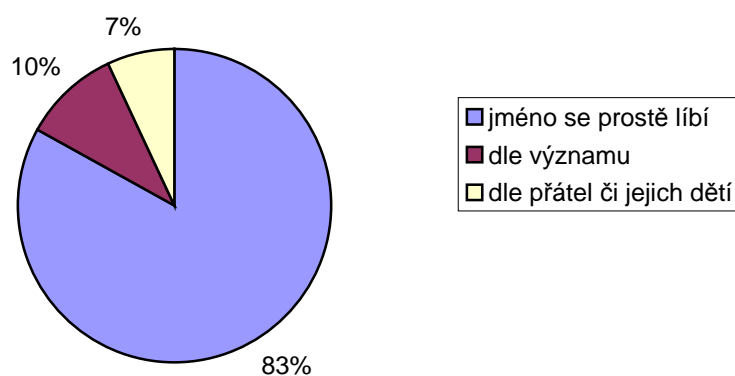
Zároveň se potvrzuje hypotéza č. 2, tedy že individuální podněty budou mít při rozhodování ohledně jména pro dítě největší váhu.

Oproti tomu hypotéza č. 3 je týž grafem vyvrácena. Ukázalo se, že rodinné zvyklosti jsou stále jedním z nejdůležitějších faktorů ovlivňujících volbu rodného jména.

Hypotéza č. 4. bude verifikována, či falzifikována grafem č. 3.

Individuální podněty

graf č.3

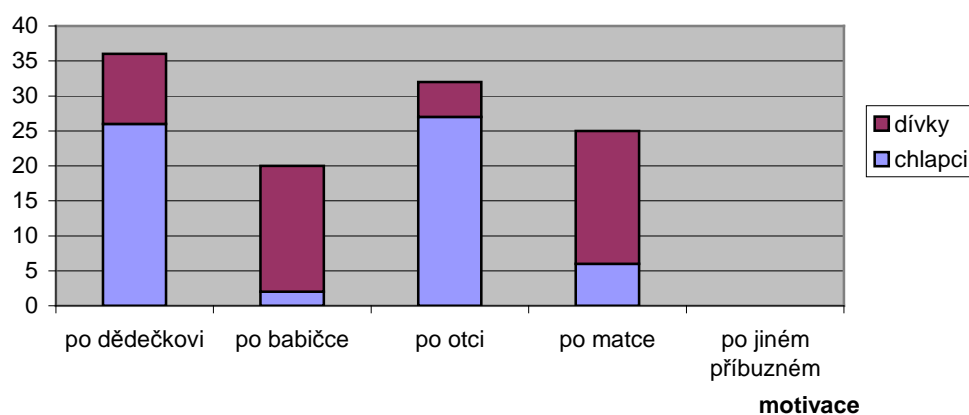
Tento graf hypotézu č. 4 jednoznačně verifikuje. Z celkového počtu 550 respondentů tento motiv zvolilo 193 lidí, což odpovídá zhruba 35%.

Hypotézy č. 5, 6 a 7 se potvrdí či vyvrátí na základě grafu č. 4.

Rodinné zvyklosti

graf č. 4

počet

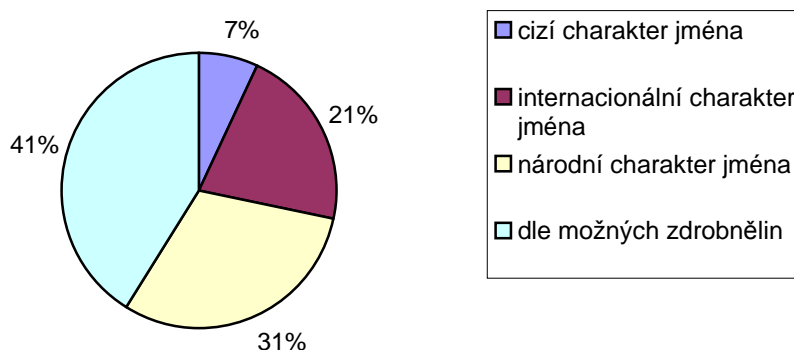

Hypotéza č. 5 se tímto grafem jednoznačně potvrzuje. Dle rodinných zvyklostí by získalo jméno 61 chlapců a 52 dívek. Zároveň i hypotéza č. 7 se jeví jako správná. Jak je vidět z grafu, chlapci častěji dostávají jméno po mužích a dívky po ženách.

Hypotéza č. 6 je verifikována pouze napůl. Nejvíce se sice dědí jména po mužských předcích, častěji je to ale po dědečkovi a teprve až potom po otci.

Hypotézy č. 8 a 9 se potvrdí či vyvrátí podle grafu č. 5.

Jazykové vlivy
graf č. 5

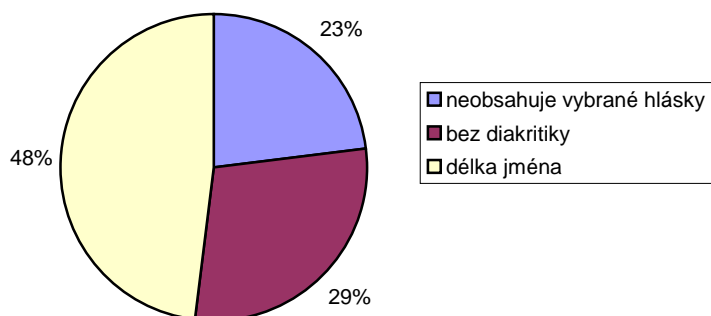

Obě hypotézy jsou tímto grafem verifikovány. Hypotéza č. 8 bude ještě dále potvrzena grafem č. 6.

Hypotéza č. 9 je sice potvrzena, ale s výhradou. Jak jsme již zmínili v teoretické části, je představa o českých jménech často naplňována jmény přejatými, která jsou díky delší, historicky doložené, tradici na našem území mylně považována za česká.

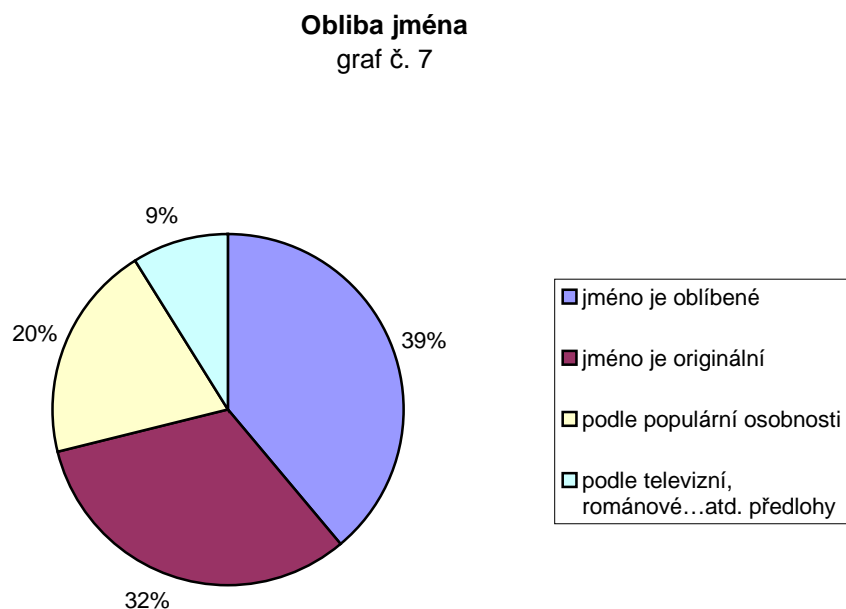
Hypotéze č. 10 se věnuje graf č. 6.

Formální vlivy
graf č. 6

Hypotéza č. 10 je tímto grafem opravdu potvrzena a doplňující část dotazníku, ve které měli respondenti možnost dopisovat, kterým hláskám se ve jméně pro potomka vyhýbají, potvrzuje, že jde převážně o hlásky *r* a *ř*. Dále se potom objevovaly hlásky *ž*, *š*, které by mohly spadat i do motivu *jméno je bez diakritiky*. Tento motiv také potvrzuje hypotézu č. 8, tedy snahu po jakési internacionálnosti jména. Rodiče počítají s tím, že jejich dítě se bude častěji pohybovat ve sféře mezinárodní a chtějí mu manipulaci se jménem v tomto případě ulehčit.

Hypotéza č. 11 se potvrdí či vyvrátí dle grafu č. 7.

Z grafu vyplývá, že hypotéza č. 11 se dotazníky opravdu potvrdila.

Hypotézu č. 12 potvrzuje následující tabulka:

Tabulka č.1:

NEJČASTĚJI VOLENÁ JMÉNA		
Pořadí	chlapecká jména	dívčí jména
1.	Jakub	Anna
2.	Jan	Tereza
3.	Tomáš	Karolína
4.	Filip	Natálie
5.	Ondřej	Adéla
6.	Daniel	Kateřina
7.	Matyáš	Veronika
8.	Šimon	Lucie
9.	Štěpán	Nikola
10.	Petr	Barbora

2.4 Faktory ovlivňují volbu jména – těhotné

Výzkumu se zúčastnilo 253 budoucích matek, jejichž průměrný věk byl 28, 5 roku (nejmladší bylo 17 let a nejstarší 44).

Šetření bylo prováděno v Praze a v Liberci pomocí dotazníků, které byly sbírány v období listopad 2009 – leden 2010. Dotazník byl rozdělen na kategorie motivací, ovlivňující výběr jména, které se dále dělily na jednotlivé motivy.

Cílem výzkumu bylo zjištění, zda a nakolik přistupují těhotné, tedy ty, jichž se volba jména pro potomka už bezprostředně týká, jinak než respondenti první části výzkumu, tedy ti, kteří nejsou nuceni volbu jména pro své dítě ve skutečnosti řešit.

2.4.1 Zadání dotazníku

Dobrý den,

ráda bych Vás požádala o spolupráci při vyplňování dotazníku na téma *Faktory ovlivňující volbu rodného jména*. Tento dotazník poslouží jako součást mé diplomové práce na téma *Jméno jako sociokulturní fenomén*. Děkuji Vám za čas, který budete vyplňování dotazníku věnovat.

Markéta Henyšová

I. Věk .....

II. Nechala jste si sdělit předpokládané pohlaví dítěte?

☐ ano ☐ ne

III. Přemýšlela jste už o jméně pro své dítě?

☐ ano ☐ ne

IV. Rodné/á (křestní) jméno/a připravené pro potomka mužského pohlaví

.....

V. Rodné/á (křestní) jméno/a připravené pro potomka ženského pohlaví

.....

VI. Jméno/a jste vybírala

- a) po dohodě s otcem dítěte
- b) sama
- c) vybíral otec dítěte

VII. Brala jste při výběru jména v potaz příjmení dítěte?

ano ☐ ne

VIII. Podle čeho jste tato jména volil/a ? (Napište např. Klára 1b, Karel 4c)

1. Rodinné zvyklosti

- a) po otci
- b) po dědečkovi
- c) po babičce
- d) po jiném příbuzném (vypište).....

2. Jazykové vlivy

- a) dle možných zdrobnělin a domácích podob
- b) národní charakter jména
- c) cizí charakter jména
- d) internacionální (mezinárodní) charakter jména

3. Formální vlivy

- a) neobsahuje diakritiku (háčky a čárky)
- b) délka jména
- c) neobsahuje vybrané hlásky (vypište)
.....

4. Obliba jména

- a) jméno je časté (oblíbené)
- b) jméno je originální (méně časté)
- c) podle populární osobnosti či jejího potomka
- d) podle televizní, filmové, písňové, románové apod. předlohy

5. Individuální podněty

- a) jméno se mi prostě líbí
- b) podle přátel či jejich potomků
- c) podle významu jména
- d) náhodně vybrané jméno

6. Jiný důvod (vypište)

.....

2.4.2 Stanovení hypotéz

Hypotézy, které chceme výzkumem verifikovat, či falzifikovat jsme stanovili následovně:

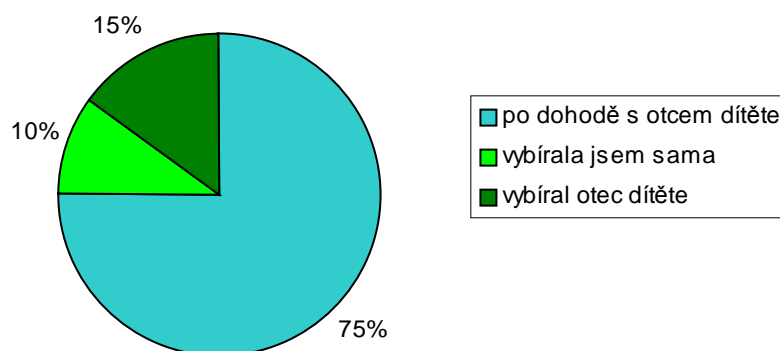
- 1) Všechny těhotné ženy už přemýšlely o jméně pro svého potomka.
- 2) Většina žen si nechala sdělit pohlaví svého potomka, a bude tak převážně uvažovat o jméně vhodném pro toto pohlaví.
- 3) Jméno pro dítě těhotné nejčastěji vybíraly společně s otcem dítěte.
- 4) Více než $\frac{3}{4}$ dotazovaných braly při výběru rodného jména ohled na kombinaci s příjmením.
- 5) Z 10 nejčastěji volených jmen bude alespoň polovina shodná s těmi, které vybírali ostatní respondenti.
- 6) Z prvních 10 nejčastějších motivů pro výběr jména objevujících se v první části výzkumu se bude většina objevovat i v první 10 u těhotných.
- 7) Možnost udělení dvou rodných jmen využije méně než 10% respondentek.

2.4.3 Vyhodnocení dotazníků

Dotazník jednoznačně verifikuje hypotézu č. 1; 100% žen už o jméně pro svého potomka uvažovalo. Stejně tak hypotéza č. 2 je dotazníky verifikována. Pohlaví svého potomka si nechalo sdělit 212 žen, což odpovídá asi 84%.

Hypotéza č. 3 je potvrzena pomocí grafu č. 8.

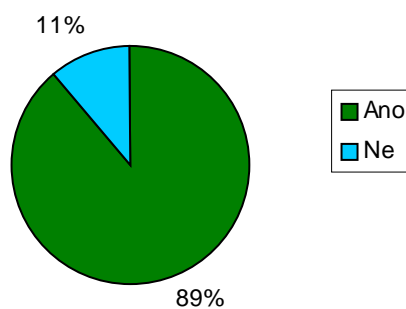
Podíl na výběru jména
graf č. 8

Jak je možné vidět v grafu č. 9, i hypotéza č. 4 se ukázala jako pravdivá. Většina rodiček si uvědomuje, že jejich dítě bude celý život užívat nejen samotné rodné jméno, ale vždy to bude v kombinaci s příjmením, která by je v případě špatné volby mohla (například společensky) znevýhodnit.

Hypotézu č. 5 potvrzují následující tabulky. konkrétních jmen není velký

Ohled na kombinaci jméno + příjmení
graf č. 9

Ukázalo se, že ve volbě rozdíl mezi těhotnými a dospělými respondenty, kteří potomka ještě nečekají.

Tabulka č. 2:

NEJČASTĚJI VOLENÁ DÍVČÍ JMÉNA		
Pořadí	Těhotné	Dospělí
1.	Tereza	Anna
2.	Anna	Tereza
3.	Natálie	Karolína
4.	Eliška	Natálie
5.	Karolína	Adéla
6.	Adéla	Kateřina
7.	Nikola	Veronika
8.	Kateřina	Lucie
9.	Lucie	Nikola
10.	Klára	Barbora

Tabulka č. 3:

NEJČASTĚJI VOLENÁ CHLAPECKÁ JMÉNA		
Pořadí	Těhotné	Dospělí
1.	Jan	Jakub
2.	Jakub	Jan
3.	Tomáš	Tomáš
4.	Filip	Filip
5.	Ondřej	Ondřej
6.	Petr	Daniel
7.	Lukáš	Matyáš
8.	Matyáš	Šimon
9.	Štěpán	Štěpán
10.	Tadeáš	Petr

Hypotéza č. 6 je potvrzena následující tabulkou. Stejně jako konkrétní jména, neliší se u těhotných a netěhotných ani nejčastější motivy jejich volby.

NEJČASTĚJŠÍ MOTIVY		
Pořadí	Těhotné	Dospělí
1.	jméno se prostě líbí	jméno se prostě líbí
2.	jméno je oblíbené	po dědečkovi
3.	po otci	po otci
4.	dle možných zdrobnělin	jméno je oblíbené
5.	po dědečkovi	národní charakter jména
6.	dle přátel či jejich potomků	po matce
7.	jméno je originální (méně časté)	dle možných zdrobnělin
8.	dle významu	jméno je originální (méně časté)
9.	po matce	dle významu
10.	po babičce	po babičce

Tabulka č. 4

Také hypotéza č. 7 se podle dotazníků jeví jako pravdivá. Z celkového počtu 253 využilo možnosti volby dvou rodných jmen pro své dítě pouze 17 žen, což odpovídá asi 7%. Tento zvyk u nás není zakořeněný. Dá se ale předpokládat, že rok od roku počet matek, které své děti pojmenují dvěma jmény, poroste.

2.5 Vztah nositelů ke jménu

Výzkum byl proveden dotazníkovou metodou u 235 žáků 2. stupně ZŠ a probíhal v únoru 2010. Procentuální výsledky jsou zaokrouhlené na celá čísla.

2.5.1 Zadání dotazníku

Dobrý den,

ráda bych Tě požádala o spolupráci při vyplňování dotazníku na téma *Vztah nositelů ke jménu*. Tento dotazník poslouží jako součást mé diplomové práce na téma *Jméno jako sociokulturní fenomén*.

Děkuji Ti za čas, který budeš vyplňování dotazníku věnovat.

Markéta Henyšová

Věk .....

Jméno .....

Jaký máš vztah ke svému jménu?

a) mám ho rád/a   b) nenávidím ho   c) je mi jedno

Kdyby sis mohl/a vybrat jiné jméno, které by to bylo?

.....

Proč (podle čeho bys vybíral/a)?

a) prostě se mi líbí

b) je to jméno dobré/ho kamarádky/kamaráda

c) je to jméno někoho slavného (vypiš koho)

.....

d) je to jméno někoho z rodiny

e) jiný důvod (vypiš)

.....

f) své jméno bych nikdy nezměnil/a

2.5.2 Stanovení hypotéz

- 1) Většina bude se svým jménem spokojená.
- 2) Více nespokojené se svým jménem budou dívky.
- 3) Nejčastějším motivem při volbě jiného jména bude, stejně jako u dospělých při volbě jména pro dítě, motiv *prostě se mi líbí*.
- 4) Motiv *je to jméno někoho slavného* se bude objevovat mezi třemi nejčastějšími motivy.
- 5) Své jméno by nikdy nezměnila více než pětina dětí.
- 6) Fixovanější děti budou chtít přijmout jméno někoho z rodiny.

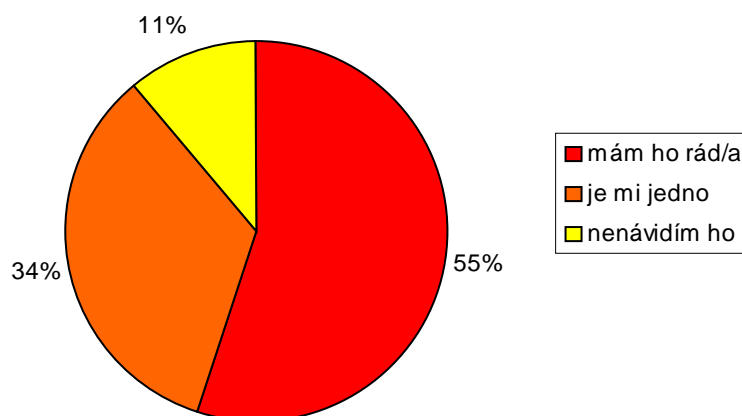
2.5.3 Vyhodnocení dotazníku

K verifikování hypotézy č. 1 slouží graf č.10. Z grafu je také patrné, že velká část respondentů nemá nijak vyhraněný názor na své jméno. Z toho je možné vyvozovat závěry, že převážná většina žáků 2. stupně ZŠ je se svým jménem smířená.

Z těch, kteří odpověděli, že své jméno nenávidí nelze vyvozovat žádné obecné závěry o neoblíbenosti jména jeho nositelem v závislosti na frekvenci jeho užití v soudobém repertoáru jmen – někteří měli jména méně obvyklá (*Tadeáš*), někteří naopak jména častá (*Tereza*). U takových může být příčinou nelibosti právě častý výskyt až nadužívání jejich jmen.

Vztah nositelů ke jménu

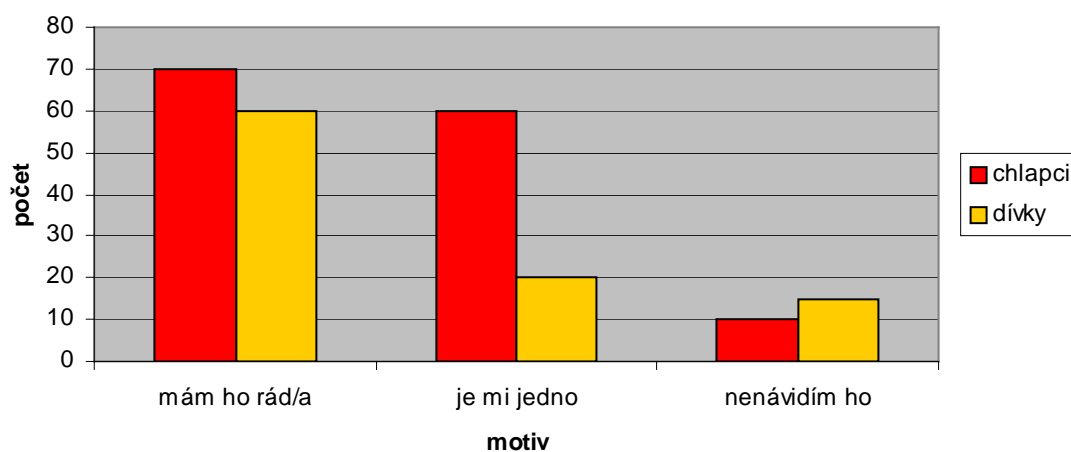
graf č. 10

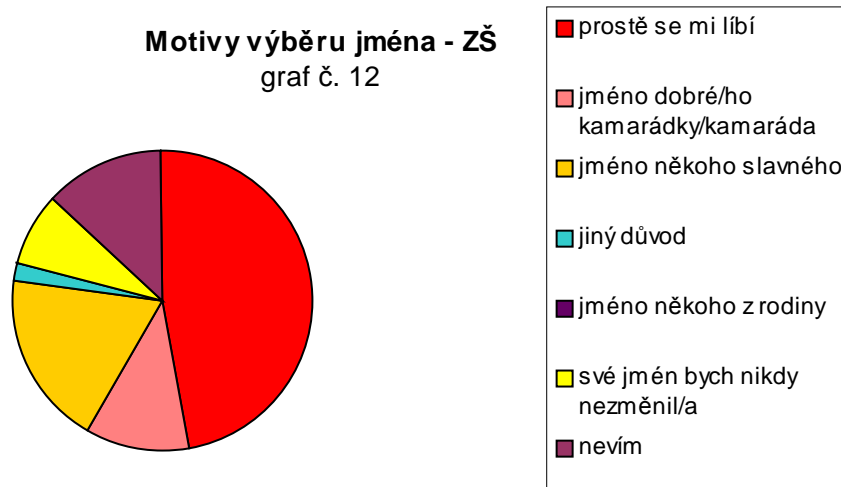
Hypotéza č. 2 bude potvrzena grafem č. 11. Toto tvrzení nachází oporu také v poměru odpovědí *nikdy bych nezměnil/a jméno* na chlapce a dívky (viz graf č. 13)

Vztah nositelů ke jménu chlapci vs. Dívky

graf č. 11

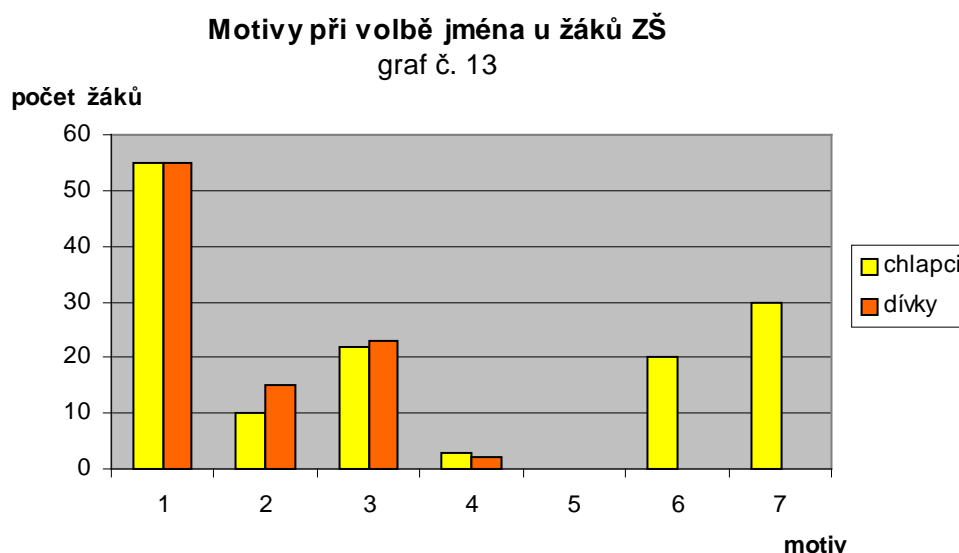
Graf č. 12 potvrzuje hypotézy č. 3 a 4 a vyvrací hypotézu č. 5.

Stejně jako dospělí, vybírali by i žáci 2 stupně ZŠ jméno podle toho, že se jim líbí.

Ukázalo se, že žáci na svém jménu nijak nelpí a klidně by jej změnili, bylo-li by to zapotřebí.

Jméno podle populární osobnosti si častěji vybírali mladší žáci (11 - 13 let), kteří mají tendence někoho glorifikovat. Silnější je tento jev u dívek, jak je patrné z grafu č. 13.

1	prostě se mi líbí
2	jméno kamarádky/kamaráda
3	jméno někoho slavného
4	jiný důvod
5	jméno někoho z rodiny
6	své jmén bych nikdy nezměnil/a
7	nevím

Tento graf ukazuje, že domněnka ohledně přejímání jmen v rámci rodiny u fixovanějších dětí byla mylná. Zůstává však otázkou, nakolik byl zkoumaný vzorek reprezentativní. Tato forma výzkumu neměla šanci zjistit poměr dětí psychicky nefixovaných oproti fixovaným; byli-li nějakí.

Jméno podle někoho z příbuzných by si nevybral ani jediný žák. To ukazuje na postupné oslabování rodinných tradic ve volbě rodných jmen.

3 CO NÁM MŮŽE PROZRADIT JMÉNO (PROJEKTOVÝ DEN)

3.2 Obecná charakteristika

Projektový den se zaměřuje na rodná jména, jejich funkce a způsoby získávání.

Je koncipován pro průměrně velkou šestou třídu druhého stupně ZŠ. Předpokládá dvě místnosti + školní knihovnu a počítačovou učebnu s přístupem na internet. K vedení některých aktivit je zapotřebí dvou učitelů.

Klíčová slova: projektový den, rodná jména, multikulturalita, rozdílnost jazyků, zvyky, hra, Člověk a jeho svět

ROČNÍK: 6. ročník

ČASOVÝ NÁROK: jeden celý den

PŘEDMĚTY (mezipředmětové vztahy): český jazyk, dějepis, zeměpis, pracovní činnosti, občanská výchova, cizí jazyk

PRŮŘEZOVÁ TÉMATA: Osobnostní a sociální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova

POMŮCKY: pytel s černými a bílými kameny na počet žáků (půl bílých, půl černých) + dva pytle kamínků (jeden s černými, jeden s bílými); papír a tužka pro každého účastníka; velká nástěnná mapa světa; počítače s přístupem na internet, několik publikací Jak se bude jmenovat vaše dítě a další knihy o jménech; tabule; křídly; velký nástěnný kalendář rozdělený na jednotlivé dny tak, aby za ně bylo možné něco vpisovat; samolepicí papírky; rozstříhané, barevnou tečkou dle příběhu odlišené - papíry s informacemi o způsobech získávání jména; kusy látky; jehly; nitě; vatu či molitan (na výplň panenek).

METODY: skupinová práce, pětilístek, řízená diskuze, vyhledávání informací, vlastní tvorba žáků, didaktická hra, icebreaker

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY

Kognitivní cíle: žáci

- budou vědět, proč si lidé dávají jména,
- budou znát původ svého jména a budou ho umět lokalizovat na mapě,
- rozpoznají společné prvky a specifika jednotlivých jazyků,
- umět vyhledávat odvozené varianty jmen,
- budou umět správně zapsat vyslovenou podobu cizích jmen,
- budou znát alespoň základní terminologii ohledně jmen,
- budou mít přehled o publikacích zabývajících se jmény.

Výchovné cíle: žáci

- se naučí prezentovat své poznatky před více lidmi,
- budou asertivně prosazovat vlastní názory a respektovat názory druhých (nedílnou součástí tohoto dne je i nácvik pozorného naslouchání)
- budou pozitivně vnímat a respektovat odlišnosti jiných kultur,
- si uvědomí kulturní odlišnosti rodné země,
- budou rozvíjet čtení s porozuměním,
- budou umět vyhledávat informace na internetu,
- projevovat toleranci k odlišnostem druhých lidí,
- budou umět shromažďovat informace a vyhodnotit je,
- budou umět pracovat s již známými i s novými informacemi,
- budou umět organizovat práci ve skupině.

3.3 Konkrétní podoba

Rozdělení Žáci budou rozděleni na dvě poloviny pomocí losování černých a bílých kamenů, které si ale neukáží. Jejich úkolem pak bude rozdělit se bez mluvení a bez toho, aby si ukázali barvu kamene na dvě skupiny podle toho, jakou barvu kamene kdo má.

Každá skupina pak obsadí jednu místnost, kam ji bude doprovázet jeden učitel. Od této chvíle pracují tyto dvě skupiny sice stejně, ale nezávisle na sobě a jedna zatím neví, co dělá druhá.

3.3.1 Ah so ko

Ah so ko aneb hra na samuraje je *ledolamka*, která má za cíl pobavit účastníky a uvolnit atmosféru ve skupině, a tím ji připravit na další aktivity.

Začíná se se skupinou organizovanou v sedě v kruhu. Skupina se nejprve musí naučit samurajská slova doprovázená patřičnými gesty. Tato slova je zapotřebí pronášet s patřičným prožitkem.

- AH – ruka pod bradou směřující dlaní k zemi, prsty směřují k dalšímu hráči
- SO – ruka na čelo (jako by salutovala), prsty směřují k dalšímu hráči
- KO – ruka je natažená před hráčem, dvěma prsty ukazuje na dalšího hráče
- NO – ruka je natažená před hráčem dlaní do kruhu

Jedna osoba začíná výkřikem slova AH doprovobeným patřičným gestem, podle toho, jaký zvolí úhel ruky vůči krku, ukáže na dalšího (libovolného) hráče, který musí reagovat slovem SO doprovobeným patřičným gestem. Hráč, ke kterému směřují prsty hráče, který provádí SO, musí reagovat výkřikem KO. Po KO následuje opět AH, po něm SO atd. Další variantou po KO také může následovat NO¹⁰⁰, kterým hráč vrátí úder hráči, který na něho útočil hláškou KO. Ten musí reagovat hláškou AH.

---

¹⁰⁰ Hláška NO by se však měla používat pouze vzácně

Při hře je důležité dávat dobrý pozor a včas a správně zareagovat. Postupem času se hra zrychluje. Pokud některý hráč zareaguje špatně nebo pozdě¹⁰¹, je vyřazen z kruhu a stává se duchem. Duchové krouží po vnějším kruhu a snaží se rozptylovat samuraje a získat je tak na svou stranu kruhu. Nesmí se při tom však samurajů nijak dotýkat nebo bránit ve výhledu.

Hraje se do té doby, dokud v kruhu nejsou poslední 3 samurajové. Ti budou označeni za nejsilnější samuraje, což se jim bude hodit v další hře.

3.3.2 Negara tanpa nama

Každá skupina se nyní stane neznámým kmenem kdesi v Tichém oceánu. Bude zvolen náčelník skupiny, její šaman a její nejkrásnější žena. Šaman dostane pytel s kameny téže barvy, jako má skupina.

Úkolem skupiny je vymyslet si, jak se tento kmen jmenuje a zvláštní způsob obchodu. Budou mezi sebou směňovat kameny na nějakém principu.

Např.¹⁰² si dají ruce za záda, ale pouze v jedné bude kamínek, který je obchodní komoditou. Ještě předtím si stříhnou, a ten který vyhraje, si může vybrat, jestli bude hádat jako první, nebo jako druhý. I způsoby, kterými se hádá, ve které ruce má protihráč kamínek, se můžou různit. Např. pokud si hádající myslí, že jeho protihráč má kamínek v pravé ruce, sedne si „na bobek“, pokud si myslí, že ho má v levé ruce, zamňouká.

Pokud dojde k situaci, že někdo nemá žádný kámen, může si tento dojít za šamanem a od něj další kámen dostat. Způsob získání nového kamene se zase bude lišit podle skupiny.

V obou skupinách se budou muži dvořit nejkrásnější ženě – způsob bude zase odlišný v závislosti na kmeni. I náčelník bude nějakým (v každé skupině jiným) způsobem uctíván.

Od doby, kdy budou dohodnuty způsoby obchodování a chování ve skupině nesmí nikdo promluvit. V obou skupinách se rozběhne dohodnutý způsob života. Po předem dohodnuté době přeruší učitelé hru a pošlou

---

¹⁰¹ Každý hráč má na zareagování asi 3 vteřiny

¹⁰² Každé skupině ale musí jako příklad obchodování být navržen jiný způsob

3 průzkumníky¹⁰³ do druhého kmene. V každé skupině se tak najednou ocitnou návštěvníci z jiné kultury, jejichž úkolem bude vysledovat způsob života ve druhém kmeni. Po předem dohodnuté době se průzkumníci vrátí zpět do svých skupin.

Poté, už normálním jazykem, se skupina, která podnikla expedici do jiné kultury, pokusí popsat zbytku svého kmene zvyky, které se dodržují v druhém kmeni. Musí jim i sdělit, kdo je tam králem, kdo šamanem a kdo nejkrásnější ženou. Nesmí přitom ale použít občanská (ani jiná) jména jejich představitelů.¹⁰⁴ Ostatní členové skupiny si vyprávění vyslechnout a pak si každý na svůj papír zapíše jména těch, o kterých si myslí, že jsou ve druhé skupině šamanem, náčelníkem a nejkrásnější ženou.

Poté se obě skupiny zase sejdou v jedné třídě a posadí se do kruhu tak, že půlkruhu obsadí členové jednoho kmene a druhou polovinu členové druhého kmene. Náčelník každého kmene představí sebe a ostatní významné osobnosti své společnosti a popíše, na jakém principu fungoval jejich obchod. Žáci tak budou mít možnost konfrontovat vyprávění jejich expedice a své domněnky z něj s realitou.

Učitelé vyvolají **řízenou diskuzi** na témata ***K čemu nám slouží jména.*** Učitelé budou klást otázky typu *jak těžké bylo pochopit jinou kulturu, o které jsem nic nevěděl/a, jak složité bylo domlouvat se mezi sebou bez užití jazyka a hlavně jak složité bylo o někom mluvit bez užití jeho jména.* Z diskuze by mělo vyplynout, že bez jmen by to bylo velmi obtížné.

Na konci diskuze bude žákům dán úkol, aby se pokusili formulovat definici jména a vymezit jeho funkce. Jednotlivé definice budou postupně čteny a na konci se třída za pomoci učitelů shodne na nějaké definici a funkcích jména, které budou zapsány na tabuli.

---

¹⁰³ Budou to ti 3, kteří zůstali jako poslední přeživší samurajové

¹⁰⁴ Vhodné je i pohlídat, aby žáci nepoužívali popisy typu „dneska má červenou mikinu“ atd.

3.3.3 Zjištění o vlastním jméně

Žáci si (každý zvlášť) vyrobí kartičku, na které budou informace o jejich jméně – jak se jmenují, odkud jejich jméno pochází, jaké jsou *cizojazyčné varianty* téhož jména a jaké jsou *domácké obměny* jejich jména, kdy slaví jmeniny.

Nejprve žákům ponecháme pouze volný prostor pro vyhledávání informací na internetu nebo ve školní knihovně¹⁰⁵ a až poté se s radou, kde vyhledávat případně přidají učitelé. Cílem je žáky naučit vyhledávat informace, umět si říct o radu a poradit spolužákovi, pokud to potřebuje.

Až budou mít všichni informace vyhledané a sepsané, napíše si každý své jméno na samolepicí papírek.

Poté budou žáci prezentovat, co se dozvěděli o svém jméně. Přednes nových poznatků by měl být z hlavy s pouhým nahlížením do kartičky. Každý, kdo odprezentuje, napíše své jméno do nástěnného kalendáře k tomu dni, ve kterém slaví *jmeniny*. Samozřejmostí bude, že žáci budou vědět, kde informace načerpali a budou umět uvést zdroje v požadované formě.

Žáci se rozdělí do skupin podle *původu* jejich jména a jejich úkolem bude na mapě světa najít, odkud jejich jméno pochází. Tam potom nalepí papírky se svými jmény.

Zde se předpokládá, že pokud budou jména např. latinského původu, nebudou žáci vědět, kam mají své jméno nalepit, proto si zde bude učitel, se kterým žáci proberou historické územní členění světa a jazyky, kterými se na daných územích mluvilo¹⁰⁶ až poté se nalepí papírky se jmény.

Nyní se vrátíme k domáckým podobám jednotlivých jmen. *Zamysli se, jaké máš jednotlivé domácké i jiné obdoby svého jména. Může Tě stejně oslovovat kamarád i třeba maminka?* Rozpoutá se **řízená diskuze** na toto téma.

---

¹⁰⁵ V té bude zařazeno několik knih o jménech. Pokud je školní knihovna nebude běžně obsahovat, učitelé je před akcí doplní a zařadí je dle zavedeného systému (nedají je na nějaké zvláštní místo)

¹⁰⁶ Východou učitele je, že zná jména žáků ve třídě a může se tak dokonale připravit

3.3.4 Jméno napříč světem

Jak jsme zjistili na příkladu vlastních jmen, některá křestní jména mají několik podob v různých zemích. Zkus najít další (cizojazyčné) podoby těchto jmen *Jan, Josef, Hana, Kateřina* (např. Kateřina, Katharina, Caterina, Katerini, Cathérine, Kathrin, Katja, Katinka, Karin, Käte, Käthe, Catalina, Jekaterina). Sledujte rozdíl mezi tím, jak se jména píšou a jak se vyslovují v závislosti na území, na kterém jsou užívána.

3.3.5 Jména v závislosti na národnosti

Na tuto aktivitu se žáci rozdělí do dvojic.

Když se Vám někdo představí jako Nguyen, můžete předpokládat, že je vietnamské národnosti; když jako Marián, bude to pravděpodobně Slovák atd.

Doplňte do tabulky ke každé zemi jména pro tuto zemi typická a nakreslete k této zemi příslušnou vlajku.

Země	Vlajka	Mužské jméno	Ženské jméno
Česko			
Francie			
Itálie			
Maďarsko			
Německo			
Rusko			
Řecko			
Španělsko			
Turecko			
Velká Británie			

Můžeme se ale na to, že třeba Gertruda bude Němka spolehnout? Proč?

Postupnými otázkami a odpověďmi přejdeme ke způsobu udělování jmen.

3.3.6 Způsoby získávání jmen

udělování jmen

14 dní¹⁰⁷ před plánovaným projektovým dnem dostanou žáci za domácí úkol zjistit od svých rodičů, jak získali své jméno (podle čeho jejich rodiče vybírali). Ve třídě si pak tyto příběhy budeme vyprávět. Jednotlivé způsoby (např. po babičce, líbilo se jim atd.) bude učitel zapisovat na tabuli. Přirozená rozmanitost způsobu volby jmen nám dohromady dá přehled faktorů ovlivňujících volbu jména.

Jinak získaná jména

Myslíte si, že to takhle funguje všude na světě, že rodiče vyberou svému dítěti jméno? Pokud ne, uveďte příklady, kde je tomu jinak.

Poté, co žáci uvedou nějaké vlastní příklady, budou rozděleni do 5 skupin. Rozdělení bude provedeno vylosováním papírků, které budou označeny 5 barvami¹⁰⁸. Na každém papírku bude část informace o nějakém způsobu získávání jména (např. papírky s modrou tečkou budou obsahovat rozstříhané informace o získávání jmen u Alakulfů, papírky s červenou tečkou informace o získávání jmen u Apačů atd.). Když budou žáci v jednotlivých skupinkách, jejich úkolem bude správně poskládat rozstříhané informace a nastudovat je tak, aby o nich potom mohli ostatní spolužáky poučit. Všichni dohromady potom na tabuli udělají přehled dalších způsobů získávání jména. Tzn., bude použita tzv. **metoda pětilístku**.

---

¹⁰⁷ To proto, aby mohli úkol splnit i žáci, kteří chyběli; je předem potřeba, že ho mají opravdu všichni

¹⁰⁸ Papíry budou přeloženy tak, aby nebylo vidět barevné označení

3.3.7 Seznamte se s Indah

Žáci si z látek vyrobí hadrové panenky (každý svou). Na papír napíší vyprávění předem určeného rozsahu o tom, jak jejich panenka přišla ke svému jménu. Fantazii se při tom meze nekladou.

Potom se posadí do kruhu a každý svou panenku v krátkosti představí (např. tohle je Indah a její jméno v malajštině znamená krásná. Přišla k němu, když se do ní na první pohled zamiloval první cizinec, který navštívil její kmen).

3.3.8 Rekapitulace

Třída zůstane uspořádána do kruhu. Každý postupně řekne jednu věc, kterou nyní ví o jménech. Učitelé se budou žáky vést ke zobecňování. Je vhodné, aby si poté každý žák ještě vytvořil tabulku, ve které budou kolonky: *co už jsem o jménech věděl*, *co jsem se o nich dozvěděl nového* atd. Žáci by měli dokázat sami zobecnit, co si z projektového dne odnáší.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo popsat funkce jména v systému různých kultur a zmapovat faktory ovlivňující volbu rodných jmen.

Ukázalo se, že ve všech kulturách jsou základní funkce jmen (např. identifikační, nominalizační, atd.) totožné; v některých kulturách ale jméno nabývá i dalších funkcí a hodnot. Jméno například může ovlivňovat charakter samotného nositele, nebo pohled jeho okolí na něj. Způsobů, jak jméno získat, existuje několik a liší se v závislosti na kultuře. Stejně tak i struktura jména je závislá na řadě okolností, jakými jsou například příbuzenské vztahy a jejich zdůrazňování ve jméně, nebo lokalita, ve které je jméno užíváno.

Na našem území prošla jména dlouholetým vývojem, který neustále pokračuje. Obliba konkrétních jmen je v různých dobách jiná a mění se v závislosti na řadě činitelů, které jsou v práci popsány. Jelikož už ČR není pouze tranzitní, ale stala se cílovou zemí, objevují se u nás čím dál častěji i jména cizí. K rozšiřování repertoáru volených jmen u nás dochází i dalšími způsoby, přičemž vývojová dynamika jmen je výraznější v případě jmen dívčích. Setkat se tak nyní můžeme se jmény, která se u nás ještě před pár lety nevyskytovala. Tato jména však nejsou nijak zvlášť početná. Jsou sice módní záležitostí, ale jejich počet nijak závratný; spíše vyčnívají mezi ostatními (běžnými) jmény. To dokazuje i fakt, že motiv *jméno je originální* obsadil až 8. místo. Nápadná jména navíc častěji dávají rodiče, kteří pocházejí ze slabších sociálních skupin, a tuto skutečnost se snaží kompenzovat právě volbou výrazného jména. Jméno obecně dokáže hodně prozradit o svém nositeli a jeho původu.

Volbu jména tak ovlivňuje nejen vkus rodičů, ale i jejich sociální i místní původ, jejich vzdělání atd. Protože zjistit všechny příčiny volby konkrétního jména u konkrétního jedince se dá jen velmi obtížně, věnuje se výzkumná část diplomové práce pouze subjektivním faktorům ovlivňujícím volbu rodných jmen, tj. důvodům, kterých jsou si rodiče při výběru jména vědomi. Výzkum byl proveden pomocí dotazníkového šetření. Abychom zjistili i objektivní faktory ovlivňující volbu rodných jmen, bylo by zapotřebí zařadit i otázky po vzdělání, zaměstnání atd. To může být předmětem dalšího bádání. Bylo by při něm však vhodnější zvolit jinou, než dotazníkovou, metodu.

Největší vliv na volbu jména mají *individuální podněty* a překvapivě i *rodinné vlivy*, což je v rozporu s podobným výzkumem z přelomu osmdesátých a devadesátých let, který je uvedený v knize *Rodné jméno v jazyce a společnosti* Miroslavy Knappové, který tvrdí že rodinné zvyklosti ztrácí svůj vliv.

Nejčastěji lidé vybírají jméno podle toho, že se jim *prostě líbí*, a to jak na rovině teoretické (zkoumané dotazováním zatím bezdětných jedinců), tak na úrovni praktické (zkoumané na těhotných ženách).

Šetření ukázalo, že jméno pro svého potomka vybírají páry převážně společně a většinou berou ohled na jeho kombinaci s příjmením.

V případě zkoumání vztahu nositelů ke jménu vyšlo najevo, že nositelé jsou se svým jménem povětšinou spokojeni a pokud by své jméno měli měnit, vybírali by nejčastěji podle toho, že se jim jméno *líbí*, nebo by volili jméno *podle* svých dobrých *přátel*. Jméno podle někoho slavného by si častěji volili mladší jedinci, jejichž věk odpovídá šesté třídě základní školy, kteří mají tendenci nacházet si vzory a nekriticky je obdivovat.

Otázka zákonné regulace volby a užívání rodných jmen zjistila, že více než polovina dotazovaných s touto regulací nesouhlasí.

Práce by mohla být prakticky využitelná pro učitele, kteří chtějí žáky nápaditě uvést do problematiky jmen. Teoretická část pomůže čtenáři snadněji podle jména odhadnout, s kým má tu čest, což pro něho může být výhodou v další komunikaci. Výzkumná část přináší poznatky o vztahu jedinců ke jménům a jejich volbě. Výsledky týkající se otázky zákonné regulace volby jmen mohou být podkladem ke změně této zákonné úpravy.

SEZNAM ZDROJŮ

Knižní zdroje:

- BAUEROVÁ, A. *Tisíc jmen v kalendáři*. 1992. ISBN 80-901204-3-1.
- BENEŠ, J. *Oživení staročeských osobních jmen*. Symbola V. Taszycki 1968.
- ČERNÝ, F. *Osobní jména v Gebauerově Slovníku staročeském*, 1916.
- DAVÍDEK, V. *Česká jména osobní a rodová*. 1941.
- DOSKOČIL, K. *Náčrt dějin českých jmen křestních*. Česká jména osobní a rodná. 1941 s. 49-69.
- EISNER, P. *Chrám i tvrz: Kniha o češtině*. 1992. ISBN 80-7106-066-6.
- Encyklopedický slovník češtiny*. 2002. ISBN 80-7106-484-X.
- KNAPPOVÁ, M. *Jak se bude vaše dítě jmenovat?*. Vyd. 3. (dopl. a přeprac.). 2002. ISBN 80-200-0775-X.
- KNAPPOVÁ, M. *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. 1989. ISBN 80-200-0167-0.
- KOPEČNÝ, F. *Průvodce našimi jmény*. 1974.
- MOLDANOVÁ, D. *Naše příjmení*. 1983.
- O'NEILL, P.G. *Japanese names*. 1972. ISBN 0834802252.
- PASTYŘÍK, S. *Studie o současných hypokoristických podobách rodných jmen v češtině*. 2003. ISBN 80-7041-569-X.
- PLESKALOVÁ, J. *Tvoření nejstarších českých osobních jmen*. 1998. ISBN 80-210-1878-X.
- POKORNÝ, J. *Lingvistická antropologie: jazyk, mysl a kultura*. 2010. ISBN 978-80-247-2843-8.
- Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s Dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Vyd. 3. 2003. ISBN 80-200-1080-7.
- SVOBODA, J. *Staročeská osobní jména a naše příjmení*. 1964.

Periodika:

ČTK. *Tereza opět zabodovala, už podeváté.* MF DNES, 15. března 2007. s. 1.

JAROŠOVÁ, B. *Stát poroučí, jak se máme jmenovat.* MF DNES, 6. března 2009. s. 3.

KNAPPOVÁ, M. *Povídání kolem jmen.* Mladý svět, 17, 1975, 4, s. 17.

KUBÁLKOVÁ, P., ŠTĚPÁNOVÁ, A. *Děti už jména po svých rodičích nedostávají.* MF DNES 23. července 2007. s. 2.

MITTER, P. *Onyma a jejich význam pro popis současného jazyka (Propria v systému mluvnickém a slovotvorném).* Český jazyk a literatura, 51, 2000-2001, s. 50-52.

PECH, P. *Nejvíce se rodí Ann a Matějů.* MF DNES, 9. dubna 2008. s. 2.

ŠTĚPÁNOVÁ, A. *Nejoblíbenější jména jsou Tereška a Honza.* MF DNES 23. července 2007. s. 1.

Sborníky:

FLAJŠHANS, V. *Naše nejstarší jména osobní.* 1-3 In. Naše řeč, 10, 1926 s. 257-266; 11, 1927 s. 193-197; 12, 1928, s. 169-174.

GERRITZEN, D. *Naming Children In A Globalizing World.* In Acta onomastica XL VII, 2006. s. 177-184.

KNAPPOVÁ, M. *Jazyková kultura a společenské fungování rodných jmen.* In. Naše řeč, 60, 1977, č. 1, s. 24-30.

KNAPPOVÁ, M. *O jméně z hlediska praxe.* In. Naše řeč 53, č. 4-5, 1970, s. 251-264.

MUŽÍK, P. *Vývoj křestních jmen v Domažlicích v l. 1631-1830.* In. ZMK, 20, 1979, s. 530-553.

PÁTEK, F. *Křestní jména a příjmení.* In. Naše řeč 31, č. 5-6, 1947, s. 118.

Internetové zdroje:

BÍLÁ, M. *Hlúpata či Čestmír aneb o jménech v proměnách doby. Rozhovor s Milanem Harvalíkem.* (31. 12. 2008)

Dostupný na: <http://www.radio.cz/cz/clanek/111741>. [5. února 2010].

IRVINE, C. *Teenager changes name to Captain Fantastic.* (3. 11. 2008)

Dostupné na:

<http://www.telegraph.co.uk/news/newstopics/howaboutthat/3369609/Teenager-changes-name-to-Captain-Fantastic.html> [7. ledna 2010]

JANDA, M. *Chcete mít úspěšné děcko? Vyberte mu správné jméno! 21. století* (19. 06. 2008).

Dostupné na: <http://www.21stoleti.cz/view.php?cisloclanku=2008061908>
[3. února 2010]

KAP, HAV. *Mladík v Británii se rozhodl pro šílené a dlouhánkové jméno – a uspěl. V Česku často neprojdou ani jména normální.* (7. 11. 2009)

Dostupné na: <http://tn.nova.cz/red/zajimavosti/nejdelsi-a-nejsilenejsi-jmeno-a-dalsi-zvlastnosti.html> [12. prosince 2009]

KUČEROVÁ, K. *Výběr jména může být i bojem s byrokraty.* (17. 5. 2007).

Dostupné na http://www.tyden.cz/rubriky/domaci/vyber-jmena-muze-byt-i-bojem-s-byrokraty_11392.html [13. března 2010].

MALKIN, B. *Talula Does The From Hawaii, not a girl's name, New Zealand court rule.* (24. 7. 2008)

Dostupné na:

<http://www.telegraph.co.uk/news/newstopics/howaboutthat/2452593/Talula-Does-The-Hula-From-Hawaii-not-a-girls-name-New-Zealand-court-rules.html>
[7. ledna 2010].

http://bones.webzdarma.cz/page_44.htm

http://cs.wikipedia.org/wiki/P%C5%AFln%C4%8Dn%C3%AD_bou%C5%99e

http://cs.wikipedia.org/wiki/Regulace_rodn%C3%BDch_jmen

http://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_k%C5%99estn%C3%ADch_jmen

<http://krestni-jmena.cz/>

<http://www.nejdelsi.cz/j/jmeno/>

<http://www.odyssea.cz>

<http://propedeutika.vuppraha.cz/>

<http://rvp.cz/>

<http://slovník-cizích-slov.abz.cz/web.php/slovo/nomen-omen>

http://www.vestirna.com/www2/_jmena/jmena.php